Кушымта
Сарман муниципаль районы
Сарман авыл җирлеге Советы карары
2015 ел 20 ноябрь № 19

Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы
Сарман авыл җирлеге башлыгы,
Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы
Сарман авыл җирлеге Совет рәисе
_____________ Ф.М.Хоснуллин

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ САРМАН МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ «САРМАН АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ» МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕК УСТАВЫ ЯҢА РЕДАКЦИЯДӘ

Сарман авылы

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ САРМАН МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ «САРМАН АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ» МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕК УСТАВЫ

I бүлек. Гомуми нигезләмәләр.
II бүлек.Җирле үзидарәләр эшчәнлегендә халыкның катнашуы.
III бүлек. Җирлек советы.
IV бүлек. Җирлек башлыгы.
V бүлек. Башкарма комитет.
VI бүлек. Җирлекнең башка җирле үзидарә органнары
VII бүлек. Җирле үзидарә органнары эшчәнлегенең гражданлык-хокукый һәм финанс нигезләре.
VIII бүлек. Җирлек башлыгының һәм җирлекнең муниципаль вазыйфаларын биләүче башка затларның социаль һәм башка гарантияләре.
IX бүлек. Авыл җирлеге җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның җаваплылыгы
X бүлек. Җирлекнең муниципаль хокукый актлары.
XI бүлек. Җирлекнең икътисади нигезе.
XII бүлек. Җирлекнең финанс нигезе.
XIII бүлек. Закон һәм хокук тәртибе.
XIV бүлек. Йомгаклау нигезләмәләре

I БҮЛЕК. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР.

1статья. Авыл җирлеге һәм аның статусы

1. Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районының «Сарман авыл җирлеге» муниципаль берәмлегенә авыл җирлеге статусы бирелгән.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме – «Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы Сарман авыл җирлеге» (алга таба – текст буенча).
3. Авыл җирлеге Татарстан Республикасының Сарман муниципаль районы составына керә.

2 статья. Җирлекнең территориаль бүленеше

1. Җирлек территориясе составына Сарман, Яна Әхмәт авыллары керә:
2. Авыл административ үзәге Сарман авылы торак пункты булып тора. Административ үзәкнең урнашкан урыны: 423350, Татарстан Республикасы, Сарман районы, Сарман авылы.
3. Җирлек чикләре "Сарман муниципаль районы "муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 39-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Җирлек территориясе составына, милек формасына һәм максатчан билгеләнүгә караган җирләр керә.
5. Җирлекнең чикләрен үзгәртү, халык, җирле үзидарә органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, дәүләт хакимиятенең федераль органнары инициативасы буенча «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы федераль закон (алга таба – «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»Федераль закон) нигезендә Татарстан Республикасы законы белән гамәлгә ашырыла.

3 статья. Җирлекнең рәсми символлары

1. Җирлек үз гербын, тарихи, мәдәни һәм башка җирле гореф-гадәтләрен һәм үзенчәлекләрен чагылдыруга ия булырга хокуклы.
2. Авыл җирлеге гербының тасвирламасы җирлек Советының норматив хокукый акты белән раслана.
3. Җирлек гербының сурәтләре җирлек, җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затларының, җирлекнең җирле үзидарә органнары биналарының фасадларының, җирлек Советының утырышлар залында, җирлек башлыгының эш кабинетында басмалары, бланкларда һәм башка рәсми документларда урнаштырыла. Җирлек гербын рәсми күрсәтү башка очраклары җирлек советы карары белән билгеләнә.
4. Җирлекнең гербы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

4 статья. Авыл халкы һәм җирлектә яшәүчеләр.

1. Җирлектә яшәүчеләр – Россия Федерациясе гражданнары (алга таба - гражданнар), җирлек территориясендә даими яки күбесенчә яшәүче гражданнар.
2. Җирлектә яшәүчеләр һәм җирлек территориясендә яшәү урыны булган башка гражданнар бар.

5 статья. Җирле үзидарә органнарының муниципаль норматив хокукый актларга һәм аларның проектларына коррупциягә каршы экспертиза ясау өчен җаваплы вазыйфаи затларын укыту

1. Авыл җирлегендә үзидарә референдум, сайлаулар һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка рәвешләре юлы белән, шулай ук әлеге устав белән каралган җирле үзидарәнең сайланулы һәм башка органнары аша гражданнар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2. Җирле референдум һәм муниципаль сайлаулар гражданнар ихтыярын белдерүнең иң югары турыдан-туры чагылышы булып тора.

3. Сайлау хокукына ия булган гражданнар турыдан-туры, нинди җенес, милләт, тел, чыгышлары, мөлкәти һәм вазыйфаи хәлләренә, дингә, инануларына, җәмәгать берләшмәләренә кемгә карауларына тигез хокуклы.

4. Сайлау хокукына ия булган гражданнар сайлау хокукына ия һәм җирлекнең җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы.

Җирлек территориясендә даими яки нигездә яшәүче чит ил гражданнары җирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенең халыкара килешүләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.

5. Гражданнар муниципаль хезмәткә тигез хокуклы.

6. Гражданнар турыдан-туры җирле үзидарә органнарына һәм җирлекнең вазыйфаи затларына мөрәҗәгать итәргә, җирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында мәгълүмат алырга хокуклы.

7. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, законда башкасы каралмаган булса, һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә кагылучы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук гражданнарның җирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында башка тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

8. Җирле үзидарә органнары, мөмкин булган урыннарны һәм башка ысул белән таныштыру өчен, халыкка җирлек һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хуҗалык эшләре, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль ташламалар, җәмәгать тәртибен саклауның торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында мәгълүмат бирәләр.

9. Гражданнар судка авыл җирлеге, җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның хокукый актларына, гамәлләренә (гамәл кылмавына) шикаять бирергә хокуклы, әгәр алар законга каршы килә икән, гражданнарның хокуклары, ирекләре һәм законлы мәнфәгатьләрен боза.

6 статья. Җирлекнең җирле үзидарә органнары структурасы

1. Җирле үзидарә органнары структурасына җирлек Советы, җирлек башлыгы, җирлекнең башкарма комитеты һәм әлеге Устав нигезендә барлыкка килә торган башка җирле үзидарә органнары керә.

2. Җирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

7статья. Җирлектәге әһәмияттәге мәсьәләләр

1. Җирлектәге әһәмияттәге мәсьәләләргә түбәндәгеләр керә:

1) җирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, җирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп тору, җирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;

2) җирлекнең җирле салым һәм җыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;

3) муниципаль җирлек милкендә булган мөлкәткә ия булу, аннан файдалану һәм аның белән эш итү;

4) җирлекнең торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чаралары белән тәэмин итү;
5) җирлек халкын элемтә, җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру.;
6) җирлек халкының ялын оештыру һәм ялын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру.;
7) Җирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар булдыру, җирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;
8) җирлекнең архив фондларын формалаштыру;
9) җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен, шул исәптән биналарны (торак йортларны да кертеп), корылмаларны һәм алар урнашкан җир участокларын карап тоту буенча таләпләрне, тиешле Биналарның һәм корылмаларның тышкы кыяфәтенә, аларны үтәү буенча эшләрнең исемлеген раслау; биналарның (биналарның) милекчеләренең һәм корылмаларның тирә-як территорияләрен төзекләндерүдә катнашу тәртибен билгеләү; авыл җирлеге территориясен төзекләндерүне оештыру (урамнарны яктырту, территорияләрне яшелләндерү, урам исемнәре һәм йортлар номерлары белән күрсәтмәләр кую, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм тоту);
10) адресация объектлары адресларын бирү, үзгәртү, адресларны гамәлдән чыгару, урам-юл челтәре элементларына исем бирү (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның җирле әһәмияттәге җирле әһәмияттәге автомобиль юллардан тыш), җирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементлары исемнәре, аларны үзгәртү, мондый исемлекне юкка чыгару, мәгълүматны Дәүләт адреслы реестрында урнаштыру;
11) авыл хуҗалыгы җитештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;
12) җирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;
13) җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеге өчен шартлар тудыру;
14) каты коммуналь калдыкларны җыю (шул исәптән аерым җыю) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнашу;
15) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм күмү урыннарын карап тоту;
16) җирлектә Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр буенча халыкны су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу, халыкны ягулык белән тәэмин итүне оештыру;
17) җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеге;
18) җирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
19) җирлек халкының күпләп ял итү өчен шартлар тудыру һәм халык күпләп ял итә торган урыннарны төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына ирекле үтеп керүен тәэмин итү.

7.1. статья. Җирле үзидарә органнарының җирле әһәмияткә ия булмаган мәсьәләләрне хәл итүгә хокуклары

1. Җирлекнең җирле үзидарә органнары хокуклы:
1) җирлекнең музейларын булдыру;
2) нотариус җирлегендә булмаганда, законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкару;
3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнашу;

4) җирлек территориясендә җирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру.;
5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә ярдәм күрсәтү һәм җирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру;
6) җирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрен мобилизацион әзерләү буенча чараларны оештыруда һәм тормышка ашыруда катнашу;
7) муниципаль янгын сагы булдыру;
8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
9) кеше хокукларын тәэмин итүгә җәмәгать контролен гамәлгә ашыручы җәмәгать күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтү һәм мәҗбүри тоту урыннарындагы затларга ярдәм итү;
10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында " 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның гомумроссия иҗтимагый берләшмәләре тарафыннан төзелгән социаль берләшмәләргә ярдәм күрсәтү»;
11) федераль законнар белән билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтүләр сыйфатына бәйсез бәя бирүне оештыру өчен шартлар тудыру;
12) Социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданнарга торак урыннары бирү;
13) җирлек территориясендә яшәүче караучысыз хайваннарны тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру.
2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләрне хәл итәргә, башка дәүләт вәкаләтләрен (аларга тапшырылмаган «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законның 19 статьясы, «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 19 статьясы нигезендә) гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы (алга таба - "Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында" 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 19 статьясы нигезендә – Әгәр дә бу федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән каралган булса, шулай ук башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә карамаган һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән алар компетенциясеннән алынмаган башка мәсьәләләрне җирле бюджетлар керемнәре исәбеннән, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан тыш, җирле бюджетлар керемнәре исәбеннән хәл итәргә кирәк., түләүләрнең өстәмә нормативлары буенча салым керемнәреннән керемнәр (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы белән кертелде)

8 статья. Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә башкарыла.

9статья. Авыл җирлеге җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәте

Җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре ярдәмендә тормышка ашырыла:
1) җирлек җирле үзидарә органнарының җирлекнең социаль-икътисади үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын тормышка ашыруда катнашуы;
2) җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (килешүләр) төзү;

3) даими яки вакытлыча координацион, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнарын булдыру;
4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында җирлек Советының закон чыгару инициативасы.;
5) законнарда билгеләнгән башка үзара хезмәттәшлек рәвешләре.

9.1.статья. Муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу

Муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары һәм җирлекнең муниципаль норматив хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

II БУЛЕК. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА ҖИРЛЕК ХАЛКЫНЫҢ КАТНАШУЫ

10 статья. Җирле үзидарәне гамәлгә ашыру һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы формалары

Җирлек халкы турыдан-туры җирле үзидарәне гамәлгә ашыра һәм түбәндәге рәвешләрдә гамәлгә ашыруда катнаша:
1) җирле референдум;
2) муниципаль сайлаулар;
3) җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
4) җирлекнең чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
5) гражданнарның хокукый инициативасы;
6) территориаль иҗтимагый үзидарә;
7) ачык тыңлаулар;
8) гражданнар җыелышы;
9) гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы);
10) гражданнар арасында сораштыру;
11) җирлекнең җирле үзидарә органнарына гражданнар мөрәҗәгате;
12) Россия Федерациясе Конституциясенә, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законга, башка федераль законнарга һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар.

11статья. Җирле референдум

1. Җирле референдум халык тарафыннан турыдан-туры җирле әһәмияткә ия мәсьәләләрне хәл итү максатыннан үткәрелә.
2. Җирле референдум бөтен җирлек территориясендә үткәрелә.
3. Җирле референдум билгеләү турында карар җирлек Советы тарафыннан кабул ителә:
1) җирле референдумда катнашу хокукына ия булган Россия Федерациясе гражданнары тарафыннан тәкъдим ителгән инициатива буенча;
2) сайлау берләшмәләре, уставлары сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашуны күздә тоткан һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм вакытларда теркәлгән башка иҗтимагый берләшмәләр инициативасы буенча;
3) җирлек советы һәм авыл җирлеге башкарма комитеты җитәкчесе инициативасы буенча
4. Гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмәләр инициативасы буенча җирле референдум билгеләү шарты әлеге инициативага ярдәм итү өчен имзалар җыю , аларның саны җирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучыларның 5 процентын тәшкил итәргә тиеш, әмма 25тән дә ким була алмый.

Гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмәләр тарафыннан күрсәтелгән референдум үткәрү инициативасы федераль закон һәм Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелә.
Референдум үткәрү инициативасы белән җирлек советы һәм авыл җирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе тарафыннан тәкъдим ителә, җирлек советы һәм Башкарма комитетының хокукый актлары белән рәсмиләштерелә.
5. Җирлек Советы җирле референдумны җирлек Советына кергән көннән алып 30 көн эчендә билгеләргә тиеш.
6. Җирле референдумда яшәү урыны җирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданнары катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе гражданнары яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүләр нигезендә җирле референдумда катнашалар.
Тавыш бирү нәтиҗәләре һәм җирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан итәргә) тиеш.
7. Җирле референдумда кабул ителгән карар җирлек территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиеш һәм дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфаи затлары яки җирле үзидарә органнары тарафыннан нинди дә булса раслауга мохтаҗ түгел.
8. Җирле үзидарә органнары җирле референдумда кабул ителгән карарның муниципаль берәмлек уставында билгеләнгән вәкаләтләрне чикләү нигезендә үтәлешен тәэмин итәләр.
9. Җирле референдум үткәрү, шулай ук җирле референдумда кабул ителгән карар дәүләт хакимиятенең федераль закон тарафыннан вәкаләт бирелгән гражданнар, җирле үзидарә органнары, прокурор тарафыннан судка шикаять бирелергә мөмкин.
10. Гражданнарның җирле референдумда катнашу хокуклары гарантияләре, шулай ук җирле референдумны әзерләү һәм үткәрү тәртибе Федераль закон һәм Татарстан Республикасы законы белән билгеләнә.

12 статья. Муниципаль сайлаулар

1. Җирлектә муниципаль сайлаулар гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә яшерен тавыш бирү юлы белән җирлек советына депутатлар сайлау максатларында оештырыла.
Муниципаль сайлауларны үткәргәндә бер мандатлы сайлау округлары буенча мажоритар сайлау системасы кулланыла.
2. Җирлек Советы депутатларын сайлау мәҗбүри, вакытлы һәм әлеге устав белән билгеләнгән вакытта үткәрелә.
3. Тавыш бирү көнендә 18 яшькә җиткән граждан (пассив сайлау хокукы) җирлек Советы депутаты итеп сайлана ала.
4. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар 90 көннән дә иртәрәк һәм 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Сайлауларны билгеләү турындагы карар кабул ителгән көннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча рәсми басылып (халыкка игълан итү) тиеш.
Федераль законда билгеләнгән очракларда җирлек советына депутатлар сайлау комиссиясе яки суд тарафыннан тавыш бирү көненә кадәр 70 көннән дә соңга калмыйча билгеләнә.
5. Җирлек Советы депутатларын сайлауларны әзерләү һәм үткәрү закон һәм әлеге Устав нигезендә барлыкка килә торган сайлау комиссияләре тарафыннан башкарыла.
6. Җирлек Советы депутатларын сайлау Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Сайлау Кодексында билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.
7. Җирлек Советы депутатлары сайлау округларына сайлаучыларның вәкиллегенең уртача нормасы нигезендә барлыкка килә торган бер мандатлы сайлау округлары буенча сайлана.
Тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын алган кандидат сайланган дип таныла.

Әгәр җирлек советына депутатлар сайлауда бер мандатлы сайлау округында тавыш бирү үткәрелде икән, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның 50 процентан да ким булмаган тавышын алган кандидат сайланган дип санала.
Теркәлгән кандидатуралар белән тигез исәпкә алынганда, алдан теркәлгән кандидат сайланган дип санала.
8. Җирлек Советы депутатларын сайлау нәтиҗәләре рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка игълан итәргә) тиеш.

13 статья. Авыл җирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Авыл җирлеге Советы депутаты законда, әлеге Уставта билгеләнгән нигезләр буенча да чакыртып алынырга мөмкин.
2. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу нигезләре булып суд тәртибендә сайлаучыларны үзенә карата ышаныч, шик астына куя торган һәм депутат вазыйфаларын яисә җирлек башлыгы вазыйфаларын үтәмәгән, җирлек Советы депутаты, җирлек башлыгы статусына туры килми торган гамәлләр кылу һәм Россия Федерациясе Конституциясен, Татарстан Республикасы Конституциясен, Россия Федерациясе законнарын һәм Татарстан Республикасы законнарын һәм башка норматив хокукый актларын, шулай ук Россия Федерациясе Конституциясе, Татарстан Республикасы Конституциясен, Татарстан Республикасы законнарын һәм Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларын, һәм башка муниципаль хокукый актларның әлеге Уставы һәм башка муниципаль хокукый актларын үтәмәү тора.
3. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү Халык инициативасы белән үткәрелә.
4. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын алга җибәрү һәм аңа ярдәм итү өчен муниципаль сайлауларда катнашу хокукы булган кимендә 10 кешедән инициатив төркеме төзелә.
5. Инициативалы төркем җирлекнең сайлау комиссиясенә инициатив төркем теркәү үтенече белән мөрәҗәгать итә. Инициативалы төркем үтенечнамәсендә билгеле бер хокукка каршы карарга яисә аны кире чакыртып алу өчен нигез булган депутатның гамәлдә булу (гамәл кылмау) күрсәтелүе күрсәтелергә тиеш, гражданның фамилиясе, исеме, атасының исеме, туган көне һәм урыны, паспорт сериясе яки паспортны алмаштыручы документның номеры һәм датасы күрсәтелергә тиеш, аның орган исеме яисә коды күрсәтелгән, шулай ук инициативалы төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны күрсәтелгән булырга тиеш. Инициатив төркем үтенечнамәсе күрсәтелгән төркемнең барлык әгъзалары тарафыннан имзаланырга тиеш. Үтенечнамәгә әлеге хокукка каршы карар яки депутатның гамәлләре (гамәл кылмау) расланган суд карары беркетелергә тиеш.
6. Инициатив төркемне теркәү, җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын яклап имзалар җыю, җыелган имзаларны тикшерү җирле референдум үткәрү өчен законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
7. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып, җирле референдум үткәрү өчен законда билгеләнгән тәртиптә уздырыла.
8. Җирлек сайлау комиссиясе инициативалы төркеме үтенечнамәсен караганда, җирлек Советы депутаты чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләгәндә, җирлек советының тиешле депутаты аны чакыртып алу өчен нигез итеп бирелә торган шартлар турында аңлатма бирергә, кирәкле документлар тапшырырга хокуклы. Күрсәтелгән депутат сайлау комиссиясе, җирлек Советы утырышларына кадәр өч көннән дә соңга калмыйча аларны үткәрү вакыты һәм урыны турында язмача хәбәр ителергә тиеш.
9. Авыл җирлеге Советы депутаты үз фикере буенча тавыш бирүне уздырганда сайлаучыларга аны чакыртып алу өчен нигез буларак бирелә торган шартлар турында

аңлатма биру максатында инициативалы төркем белән бертигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.
10. Тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да ким булмаган өлеше тавыш бирсә, җирлек Советы депутаты чакырып алынган дип санала.
11. Авыл җирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш биру нәтиҗәләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.
12. Җирлекнең сайлау комиссиясе тавыш биру нәтиҗәләрен рәсми рәвештә йомгак ясаганнан соң партия инициатив төркеменә, җирлек советына һәм җирлекнең тиешле депутатына аны чакыртып алу буенча тавыш биру йомгаклары турында язмача хәбәр итә.

14статья. Җирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү шушы җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекнең чикләрен үзгәртү өчен халык ризалыгы алу максатыннан үткәрелә.
2. Җирлек чикләрен үзгәртү, җирлек чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү җирлекнең бөтен территориясендә яисә аның территориясендә «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында»Федераль законда билгеләнгән очракларда уздырыла.
3. Җирлек чикләрен үзгәртү, җирлек чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып, Федераль закон һәм «җирле референдум турында»Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә башкарыла.
4. Авыл җирлеге чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда җирлек халкының яртысыннан артыграгы яисә җирлекнең сайлау хокукына ия булган өлеше катнашса сайлау уздырылган булып санала. Үзгәртеп корулар җирлек халкының яисә җирлекнең бер өлеше тавыш бирүдә катнашкан кешеләрнең яртысыннан артыграгы тавыш бирсә, җирлекнең күрсәтелгән үзгәрешләр үзгәртеп коруы өчен авыл җирлеге чикләрен үзгәртүгә халык ризалыгы алынган дип санала,
5. Җирлек чикләрен үзгәртү, жирлекнең чикләрен үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтиҗәләре һәм кабул ителгән карарлар рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка игълан итәргә) тиеш.

15 статья. Гражданнарның хокукый инициативасы

1. Гражданнар, әлеге Устав һәм җирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә, хокук төзү инициативасына хокуклы.
2. Актив сайлау хокукына ия булган, аларның саны сайлау хокукына ия булган җирлек халкы саны 3 проценттан да артмаска тиеш.
3. Хокукый чыгару инициативасын тормышка ашыру максатыннан җирлектә яшәүчеләр хокуклы:
1) яшәү (эш) урыны буенча гражданнар җыелышларын һәм хокук чыгару инициативасы турында фикер алышу һәм чыгару буенча башка күмәк чаралар оештырырга һәм үткәрергә;
2) хокукый чыгару инициативасы хәрәкәтенә ярдәм итүгә имза җыю буенча инициатив төркемнәр төзергә;
3) җирлек халкының имзаларын җыю һәм хокукый чыгару инициативасына каршы килмәгән юллар белән хәрәкәт итүгә теләктәшлек йөзеннән агитация алып барырга.
4. Җирлек җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары хокук төзү инициативасы белән җирлек халкына ярдәм күрсәтергә тиеш.
5. Гражданнарның хокук чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты, аның ачык утырышында, әлеге устав белән

билгеләнгән компетенциясе нигезендә, җирлек башлыгы тарафыннан аны кертү көненнән өч ай дәвамында мәҗбүри карап тикшерелергә тиеш.
6. Гражданнарның хокук чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын караганда гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позициясен бәян итү мөмкинлеге тудырылырга тиеш.
7. Гражданнарның хокук чыгару инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын карау процедурасы җирлек Советы Регламенты, җирлек башлыгы, җирлек башкарма комитеты норматив хокукый акты белән билгеләнә.
8. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын карау нәтиҗәләре буенча кабул ителгән дәлилләнгән карар рәсми рәвештә аның кертелгән гражданнарның инициатив төркеме игътибарына җиткерелергә тиеш.

16 статья. Территориаль иҗтимагый үзидарә

1. Җирлектә территориаль җәмәгатьчелек үзидарәсе гражданнарның җыелышлар һәм конференцияләр уздыру юлы белән, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә органнарын төзү юлы белән халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашырыла.
2. Территориаль җәмәгатьчелек үзидарәсе түбәндәге гражданнарның яшәү территорияләре чикләрендә тормышка ашырыла: күпфатирлы торак йорт подъезды; күп фатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; авыл торак пункты, җирлек булмаган торак пункт; гражданнарның яшәү өчен башка территорияләр.
3. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территориянең чикләре җирлек Советы тарафыннан әлеге территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча билгеләнә.
4. Территориаль җәмәгатьчелек үзидарәсе гамәлгә ашырыла торган Территория башка шундый ук Территория составына керә алмый.
5. Аның Уставы нигезендә территориаль иҗтимагый үзидарә юридик зат була ала һәм коммерцияле булмаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.
6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставында билгеләнә:
1) ул башкара торган территория;
2) Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;
3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләрен булдыру, туктату, хокуклары һәм бурычлары тәртибе, вәкаләтләре вакыты;
4) карарлар кабул итү тәртибе;
5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән милектән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм файдалану тәртибе;
6) территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.
7. Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлеге мәсьәләләре буенча гражданнарның җыелышлар, конференцияләре аның Уставы нигезендә чакырыла.
8. Җирле иҗтимагый үзидарә оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышы, әгәр анда уналт яшькә җиткән кешеләрнең өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы санала.
Гражданнарның территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча конференциясе, әгәр анда җыелышларда сайланган делегатларның кимендә өчтән икесе катнашса, ул уналт яше тулган территориянең өчтән бер өлешен тәшкил итә.
9. Җыелышның, территориаль җәмәгатьчелек үзидарәсен гамәлгә ашыручы гражданнар конференцияләренең аерым вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә::
1) территориаль иҗтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;

2) Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;
3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарын сайлау;
4) территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;;
5) территориаль иҗтимагый үзидарә керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;
6) территориаль иҗтимагый үзидарә органнары эшчәнлеге турындагы хисапларны карау һәм раслау.
10. Территориаль иҗтимагый үзидарә органнары:
1) Тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен кайгырталар;
2) гражданнар җыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәэмин итәләр;
3) территорияне төзекләндерү буенча хуҗалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкүреш ихтыяҗларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хуҗалык эшчәнлеген әлеге гражданнар акчалары исәбеннән дә, җирлек башкарма комитеты белән килешү нигезендә дә тормышка ашыра алалар;
4) әлеге актларны кабул итүне гамәлгә ашыруга кагылышлы әлеге органнар һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектларын җирлек Советына, җирлек башлыгы һәм җирлек башкарма комитетына кертергә хокуклы.
11. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, җирле бюджеттан кирәкле чараларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе җирлек советының әлеге Уставы һәм норматив хокукый акты белән билгеләнә.

17статья. Халык тыңлаулары

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары турында фикер алышу өчен җирлек башлыгы катнашында халык алдында тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.
2. Халык, җирлек советы яки җирлек башлыгы инициативасы буенча халык тыңлаулары үткәрелә.
Халык яисә җирлек советы инициативасы белән үткәрелә торган гавами тыңлаулар җирлек Советы тарафыннан билгеләнә, ә җирлек башлыгы инициативасы буенча – җирлек башлыгы.
3. Ачык тыңлауларга чыгарга тиеш:
1) авыл җирлеге Уставы проекты, шулай ук әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты, уставка үзгәрешләр җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне һәм аларны хәл итү вәкаләтләрен Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга туры китерү максатларында гына кертелә торган очраклардан тыш;
2) җирлек бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;
3) җирлекнең үсеш планнары һәм программалары проектлары, Җир биләмәләреннән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, җирлек территорияләрен планлаштыру проектлары һәм территорияләрне межалау проектлары, җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, шулай ук җир кишәрлекләрен һәм капиталь төзелеш объектларын шартлы рәвештә куллану рөхсәт ителгән рәвешкә рөхсәт бирү мәсьәләләре, рөхсәт ителгән төзелешнең иң чик параметрларыннан тайпылу, капиталь төзелеш объектларын реконструкцияләү мәсьәләләре. , рөхсәт ителгән җир кишәрлекләрен һәм капиталь төзелеш объектларын җирдән файдалану һәм җирлек төзелеше кагыйдәләре булмаганда башка төргә файдалануның бер төрен үзгәртү мәсьәләләре;
4) җирлекне үзгәртеп кору турында мәсьәләләр.
4. Халык тыңлауларын үткәрү турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль хокукый акт проектында җирлекнең тиешле органы яисә

вазыйфаи заты тарафыннан каралганчы 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.
5. Әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, гавами тыңлаулар үткәрү вакыты һәм урыны күрсәтелгән гавами тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль хокукый акт проекты гавами тыңлаулар үткәрү көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча бастырылырга (халыкка хәбәр ителергә) тиеш.
6. Халык тыңлауларын үткәрү турындагы карар басылып чыккан көненнән башлап һәм аларны үткәрелгән көнгә кадәр җирлек халкы халык ачыктан-ачык тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм кисәтүләрне, шул исәптән проектка карата муниципаль хокукый актның гавами тыңлауларына бирелә торган төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәрен җирлек башлыгына җибәрә ала. Җирлек башлыгы кергән тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр халык тыңлауларында катнашучылар игътибарына җиткерелә.
7. Гавами тыңлаулар ,гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль хокукый акт проектын карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча уздырыла. Гавами тыңлауларда кызыксынучы затларны, белгечләр, экспертларны чакырып, гавами тыңлауларда җирлекнең теләсә кайсы кешесе катнаша ала.
8. Халык тыңлауларын үткәрү йомгаклары буенча муниципаль хокукый акт проектын халык алдында тыңлауларга чыгару хәл ителгән җирле үзидарә органнары һәм җирлекнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри карап тикшерелергә тиешле тәкъдимнәр кабул ителә.
9. Халык тыңлауларының нәтиҗәләре гавами тыңлаулар үткәргәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча, гамәлдәге законнарда башкача каралмаган булса, кабул ителгән карарларның дәлилләренә нигезләнгән нигезләнүен дә кертеп, бастырылырга (халыкка игълан ителгән) тиеш.
10. Халык тыңлауларын оештыру һәм үткәрү тәртибе җирлекнең Совет тарафыннан расланган гавами тыңлаулар турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

18 статья. Халык җыелышы

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, халыкка җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарә вазыйфаи затлары эшчәнлеге турында мәгълүмат бирү, җирлек территориясендә территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашыру өчен гражданнар җыелышы үткәрелә ала. Гражданнарның җыелышлары микрорайоннар, торак массивлар, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.
2. Гражданнар җыелышы халык, җирлек Советы, җирлек башлыгы инициативасы белән, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә уставында каралган очракларда үткәрелә.
3. Җирлек советы яки җирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелгән гражданнар җыелышы җирлек Советы яисә җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.
4. Халык инициативасы буенча уздырылучы гражданнар җыелышы, Тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма җитәкчеләре катнашында, җыелышта катнашырга хокукы булган гражданнар төркеме язма тәкъдиме буенча җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
Гражданнар җыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә аны карау өчен чыгарылган мәсьәләләр исемлеге, тәкъдим ителә торган вакыт һәм җыелышны үткәрү урыны булырга тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә җыелыш уздыру инициативасы белән гражданнар – бу гражданнарның фамилиясен, исемен, әтисенең исемен, туган датасын, яшәү адресын күрсәтеп мөрәҗәгать итүе зарур.
Җирлек советы үзенең якындагы утырышында гражданнар җыелышын үткәрү турындагы тәкъдимне карый.
Авыл җирлеге советы, максатка ярашлы түгел дип, гражданнар җыелыш үткәрүдән баш тартырга хокуклы түгел.

5. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында граждааннар җыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территориаль иҗтимагый үзидарә Уставы белән билгеләнә.
6. Граждааннар җыелышын үткәрү вакыты һәм урыны турында һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләр җыелышны үткәрү көненә кадәр җиде көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә, моның өчен массакүләм мәгълүмат чараларыннан файдаланып, почта хәбәрнамәләре, һәр фатирны аерым (Утар) обходлар, игъланнар һәм башка мөмкин чаралар. Җыелышны әзерләү һәм үткәрү белән җирлек башкарма комитеты тәэмин итә.
7. Җыелышлар эшендә 18 яшькә җиткән, әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия булган граждааннар катнашырга хокуклы. Җыелышта катнашу хокукына ия граждааннарның гомуми саны Россия Федерациясе граждааннарының Россия Федерациясе чикләрендә булу һәм яшәү урыны буенча, муниципаль сайлауларны үткәрүдә файдаланыла торган очракта, теркәү исәбен алу мәгълүматлары нигезендә билгеләнә.
Җыелышта катнашырга хокукы булган граждааннар санының өчтән бер өлеше булса, граждааннар җыелышы үткәрү хокуклы дип санала.
Җыелышның карарлары җыелышта катнашкан граждааннарның күпчелек тавышы белән кабул ителә.
8. Граждааннар җыелышы җирле үзидарә органнарына һәм җирлекнең вазыйфаи затларына карата мөрәҗәгатьләр кабул итә, шулай ук җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә граждааннар җыелуын сайларга мөмкин.
9. Территориаль җәмәгать үзидарәсен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча үткәрелә торган граждааннар җыелышы аның компетенциясенә территориаль иҗтимагый үзидарә уставы кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.
10. Граждааннар җыелышы тарафыннан кабул ителгән мөрәҗәгатьләр мөрәҗәгатьләрдә булган мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләренә кертелгән җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары тарафыннан язмача җавап юнәлеше белән мәҗбүри карап тикшерелергә тиеш.
11. Граждааннар җыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук граждааннар җыелышының вәкаләтләре Федераль закон, әлеге Устав һәм җирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
12. Граждааннар җыелышы йомгаклары рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка игълан итәргә) тиеш.

19 статья. Граждааннар конференциясе (делегатлар җыелышы)

1. Халык конференциясе (делегатлар җыелышы) җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм җирлек халкының фикерен ачыклау максатында үткәрелә. Җирлекнең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләр арасыннан граждааннарның конференциясе граждааннар җыелышы катлауланганда, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм граждааннар җыелышында катнашырга хокукы булган граждааннар саны 100 кешедән артып киткән очракта үткәрелә.
2. Граждааннар конференциясе (делегатлар җыелышы) граждааннар җыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.
3. Халык конференциясе (делегатлар җыелышы) халык, җирлек Советы, җирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелә. Авыл җирлеге советы яки җирлек башлыгы инициативасы белән үткәрелгән граждааннар конференциясе (делегатлар җыелышы) җирлек Советы һәм җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы белән үткәрелгән халык конференциясе (делегатлар җыелышы) җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
4. Граждааннар конференциясе (делегатлар җыелышы), анда сайланган делегатларның яртысыннан артыгракы катнашса, дөреслеккә туры килә дип санала. Конференция

карарлары (делегатлар җыены) конференциядә катнашкан делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.
5. Гражданнарны билгеләү һәм конференция үткәрү (делегатлар җыены), делегатларны сайлау тәртибе авыл җирлеге Советының әлеге Уставы һәм норматив хокукый акты белән билгеләнә.
6. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча гражданнар (делегатлар җыелышы) конференциясе территориаль иҗтимагый үзидарә уставында каралган тәртиптә һәм очракларда билгеләнә һәм үткәрелә.
7. Гражданнар конференциясе йомгаклары (делегатлар җыелышы) рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан итәргә) тиеш.

20 статья . Гражданнарны кабул итү

1. Гражданнар сораштыруы җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлар, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә, халыкның фикерен ачыклау һәм аны исәпкә алу өчен җирлек территориясендә үткәрелә.
Сораштыру нәтиҗәләре тәкъдим итү характерына ия.
2. Гражданнар арасында сорашып белешүдә сайлау хокукына ия булган җирлек халкы катнашырга хокуклы.
3. Гражданнарны сораштыру инициатива буенча үткәрелә:
1) җирлек Советы яисә җирлек башлыгы-җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;
2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарының – җирлек җирләрен республика һәм республика әһәмиятендәге объектлар өчен максатчан билгеләнештәге үзгәртү турындагы карар кабул иткәндә гражданнар фикерләрен исәпкә алу өчен.
4. Гражданнарны сораштыру үткәрү һәм билгеләү тәртибе авыл җирлеге Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
5. Гражданнарны сораштыру үткәрү турында карар җирлек Советы тарафыннан кабул ителә. Җирлек советы карары нигезендә гражданнарның сораштыру билгеләнә:
1) сораштыру үткәрү датасы һәм сроклары;
2) Сораштыру үткәргәндә тәкъдим ителә торган (соруларны) мәсьәләне (мәсьәләләрне) формулировкалау;
3) сораштыру үткәрү методикасы;
4) сораштыру кәгазе формасы;
5) сораштыруда катнашучы авыл җирлегендәге халыкның минималь саны.
6. Җирлектә яшәүчеләр әлеге чараны уздыруга 10 көннән дә ким булмаган вакыт эчендә гражданнардан сораштыру үткәрү турында мәгълүмат бирергә тиеш.
7. Халык арасында сораштыру әзерләү һәм үткәрү белән бәйле чараларны финанслау гамәлгә ашырыла:
1) җирлек бюджеты акчалары исәбеннән – җирлекнең җирле үзидарә органнары инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә;
2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән - Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә.
8. Сораштыру нәтиҗәләре аны үткәргәннән соң бер ай эчендә бастырып чыгарылырга (халыкка игълан итәргә) тиеш. Сорашып белешү нәтиҗәләре белән һәр җирлекнең кешесе танышырга хокуклы. Сораштыру нәтиҗәләре җирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә мәҗбүри исәпкә алынырга тиеш.

21статья. Җирле үзидарә органнарына гражданнар мөрәҗәгатьләре

1. Гражданнар җирлекнең җирле үзидарә органнарына индивидуаль һәм күмәк мөрәҗәгатьләргә хокуклы.
2. Гражданнарның мөрәҗәгате «Россия Федерациясе гражданнарының мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында " 2006 елның 2 маендагы 59 – ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда карап тикшерелергә тиеш.

3. Гражданнар мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе һәм срокларын бозган өчен Җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясе законнары нигезендә җаваплы.

22 статья. Җирле үзидарә халкын турыдан-туры гамәлгә ашыруның һәм аны гамәлгә ашыруда катнашуның башка формалары

1. Әлеге устав белән бергә федераль закон нигезендә җирле үзидарә халкын турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы формалары белән беррәттән гражданнар җирле үзидарәне Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләрдә гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы.
2. Җирле үзидарә халкын турыдан-туры тормышка ашыру һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы законлык, иреклелек принципларына нигезләнә.
Җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары халыкка җирле үзидарә өлкәсендә турыдан-туры тормышка ашыруда һәм халыкның җирле үзидарәдә катнашуын тормышка ашыруда ярдәм итәргә тиеш.

III бүлек. ҖИРЛЕК СОВЕТЫ

23 статья. Җирлек Советы-Җирле үзидарә вәкиллекле органы

1. Авыл җирлеге Советы Җирле үзидарәнең вәкиллекле органы булып тора.
2. Авыл җирлеге Советының рәсми исеме - "Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы Әлмәт авыл җирлеге Советы".
3. Җирлек Советы вәкаләтләре срогы-5 ел.
4. Җирлек советы җирлектә яшәүче халыкка хисап тота.
5. Җирлек советы үз исеме язылган печать, бланкка ия.
6. Җирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясе бюджеты чыгымнарын классификацияләү нигезендә җирлек бюджеты өчен аерым юл белән карала.

24 статья. Җирлек Советы составы

1. Җирлек советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайланучы 7 депутаттан тора.
2. Аның составына җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан кимендә өчтән икесе сайланганда җирлек советы хокуклы була.

25 статья. Җирлек Советы депутаты статусы

1. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре сайланганнан соң башлана һәм яңа чакырылыш җирлек советы эшли башлаган көннән туктатыла.
2. Җирлек Советы депутаты, депутат эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын башкару белән бергә, әлеге устав белән билгеләнгән очраклардан тыш, даими булмаган нигездә эшли.
3. Җирлек Советы депутаты Россия Федерациясе Федераль Собраниесе Дәүләт Думасы депутаты, Россия Федерациясе Федераль Собраниесе Федерация Советы әгъзасы, Россия Федерациясе субъектлары дәүләт хакимиятенең закон чыгару (вәкиллекле) органы депутаты була алмый, Россия Федерациясенең башка дәүләт вазыйфаларын, Татарстан Республикасының дәүләт вазыйфаларын, шулай ук дәүләт граждан хезмәте вазыйфаларын һәм муниципаль хезмәт вазыйфаларын били алмый. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле башка чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.
4. Җирлек Советы депутатына законнар, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз тормышка ашыру өчен шартлар тудырыла.

5. Җирлек Советы депутаты депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, алар шул исәптән депутатның түбәндәге бурычларын да үз эченә алырга тиеш:
1) җирле үзидарә органнары эшендә катнашудан тыелырга һәм депутат статусыннан шәхси яисә аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне хәл иткәндә җирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданнар эшчәнлегенә йогынты ясау өчен файдаланмаска;
2) депутат вазыйфаларын объектив башкаруда шик уята алырлык үз-үзеңне тотудан тыелырга, шулай ук аның абруена яки җирлек Советы абруена зыян китерерлек низаглы хәлләрдән качмаска;
3) мәнфәгатьләр каршылыгы барлыкка килү куркынычы булганда - шәхси мәнфәгатьләр каршылыгы барлыкка килүгә китерә яисә Депутат вазыйфаларын объектив башкаруга йогынты ясый алган ситуацияләр - бу турыда җирлек советына хәбәр итәргә һәм әлеге мәнфәгатьләр каршылыгын булдырмау яки җайга салуга юнәлтелгән аның карарын үтәргә;
4) җирлек Советында халык алдында чыгыш ясау кагыйдәләрен үтәргә;
5) депутат эшчәнлегенә бәйле булмаган максатларда, Федераль закон нигезендә конфиденциаль характердагы мәгълүматка кертелгән мәгълүматларны, депутат вазыйфаларын башкару белән бәйле рәвештә аңа билгеле булган конфиденциаль характердагы мәгълүматка кертмәскә һәм кулланмаска;
6) депутат вазыйфаларын башкару белән бәйле рәвештә физик һәм юридик затлардан бүләкләүләр (бүләкләр, акчалата бүләк, ссудалар, хезмәтләр күрсәтү, күңел ачу, ял итү, транспорт чыгымнарын түләү һәм башка бүләкләүләр) алмаска.
6. Җирлек Советы депутаты «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләрне һәм тыюларны үтәргә тиеш.

26 статья . Җирлек Советы депутатының сайлаучылар белән бердәм исәп-хисап мөнәсәбәтләре

1. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук сайлау округы территориясендә урнашкан предприятие, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар белән элемтәдә тора.
2. Авыл җирлеге Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм алар алдында хисап тота.
3. Авыл җирлеге Советы депутаты сайлаучылар алдында елга бер тапкырдан да ким булмаган эшләре турында хисап тота, авыл җирлеге Советының эше турында даими рәвештә хәбәр итә, айга бер тапкырдан да ким булмаган санда сайлаучылар кабул итә.
4. Җирлек Советы депутаты җирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәэмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергә, шул исәптән алардан кергән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләрне карарга, алардагы мәсьәләләрне дөрес һәм вакытында хәл итәргә тиеш.

27 статья. Яңа сайланган җирлек советының эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш авыл җирлеге Советы беренче утырышка, җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынан кимендә өчтән икесе сайланганнан соң, ун көннән дә соңга калмыйча җыелырга җыена. Сайлаулардан соң беренче утырыш җирлек башлыгы тарафыннан, ә ул булмаганда, җирлек сайлау комиссиясе тарафыннан чакырыла.
2. Авыл җирлеге Советының сайлаулардан соң беренче утырышын яңа җирлек башлыгы сайланганчы җирлек советының иң өлкән депутаты ача һәм алып бара.

28 статья. Җирлек Советы Компетенциясе

1. Җирлек Советы карамагында:
1) җирлекнең уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту;
2) җирлек территориясендә һәркем өчен мәҗбүри кагыйдәләр билгеләү;

3) җирлек бюджеты проектын карау, җирлек бюджетын раслау һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау, аның үтәлешен тикшереп тору;
4) салымнар һәм җыемнар билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару, аларны түләү буенча ташламалар бирү, салымнар һәм җыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә;
5) коммуналь инфраструктура системасына тоташтыруга тарифларны, коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә, кулланучылар өчен бәяләргә (Тарифлар) өстәмәләр кертүгә тарифларны җайга салу.
6) җирлекнең үсеш планнарын һәм программаларын кабул итү, үтәлеше турындагы отчетларны раслау;
7) энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау;
8) җирлекнең коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларын, җирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын, җирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын раслау, аларга карата таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә.
9) җирлекнең чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору турында инициатива тәкъдим итү;
10) җирлек советына депутатлар сайлау билгеләү; җирлек советына депутатлар сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;;
11) җирле референдум билгеләү;
12) җирлек башлыгын сайлау, аның отставкасын кабул итү;
13) башлыкны отставкага җибәрү турында Карар кабул итү;
14) җирлек советына депутатлар арасыннан җирлек вәкилен сайлау;
15) җирлек башкарма комитеты җитәкчесен билгеләү, аның отставкасын кабул итү;
16) җирлек башкарма комитетының структурасын раслау, аның хезмәткәрләренең чик санын билгеләү;
17) җирлек башкарма комитеты җитәкчесе урынына конкурс үткәрү тәртибен билгеләү, Конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләү;
18) җирлек сайлау комиссиясенең әгъзаларын билгеләп кую;
19) җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору, җирлек Советы депутатын чакыртып алу мәсьәләләре буенча тавыш бирү билгеләү;
20) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
21) муниципаль җирлектәге милек белән идарә итү һәм эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру шартларын һәм тәртибен билгеләү; авыл җирлеге Советы тарафыннан расланганнан соң тартып алына торган муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү;;
22) муниципаль предприятиеләрне төзү, үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен билгеләү, шулай ук, федераль законнарда каралган очраклардан тыш, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләре күрсәтүгә тарифларны билгеләү турында карарлар кабул итү тәртибен билгеләү;
23) җирлекнең муниципальара хезмәттәшлек итү оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;
24) җирлек җирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәэмин итү тәртибен билгеләү;;
25) җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан башкарылуын контрольдә тоту;
26) җирлекнең территориаль планлаштыру документларын, җирлекнең шәһәр төзелешен проектлаштыруның җирле нормативларын, җирлек территориясендәге җирдән файдалану

һәм төзелеш кагыйдәләрен, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;;
27) җирлек территориясендә урамнарга һәм башка торак пунктларга исем бирү һәм исем бирү мәсьәләләрен хәл итү.;
28) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен, җирле резервларны булдыру һәм алардан файдалану тәртибен билгеләү;
29) муниципаль махсуслаштырылган торак фондының торак урыннарын бирү тәртибен билгеләү;;
30) җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларын, җирле үзидарәнең сайланулы органнары әгъзаларын, җирлек Советы депутатларын әзерләүне, шулай ук муниципаль хезмәткәрләрне һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләрен һөнәри әзерләүне, яңадан әзерләүне һәм аларның квалификациясен күтәрүне оештыру.;
31) җирлек бюджетыннан территориаль иҗтимагый үзидарә органнарына кирәкле чаралар бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;
32) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерцияле булмаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;
33) үз массакүләм мәгълүмат чараларын гамәлгә ашыру;
34) җирлек Уставын һәм җирлек Советы карарларын аңлатып бирү;
35) үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча җирлек Советы Регламентын һәм башка карарлар кабул итү;
36) җирлек Советы Аппараты турында нигезләмә раслау;
37) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлекләрнең вәкиллекле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән җирлек советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.
2. Авыл җирлеге Советы, авыл җирлеге башлыгы яисә аерым депутатлар (депутатлар төркемнәре) тарафыннан нинди дә булса формада, аны үтәү барышында җирлек советы, җирлек башлыгы һәм депутатлар эшчәнлеген тәэмин итүгә җибәрелә торган бюджет акчаларыннан гайре, рөхсәт ителми.

29 статья . Җирлек советының эш тәртибе

1. Авыл җирлеге Советының эш тәртибе әлеге Устав һәм җирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.
2. Аның җирлек советы эшчәнлегенең төп формасы булып аның җирлек советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә.
3. Авыл җирлеге советы утырышы сайланган депутатлар саныннан 50 проценттан да ким булмаган очракта тулы хокуклы дип санала .
4. Җирлек советының чираттагы утырышлары кирәк саен, ләкин кимендә өч айга бер тапкыр уздырыла. Чираттан тыш утырышлар җирлек башлыгы яисә җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бере инициативасы белән чакырыла.
5. Совет утырышлары җирлек башлыгы тарафыннан чакырыла. Җирлек Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә, ә чираттан тыш утырыш 1 көннән дә соңга калмыйча аны үткәрүгә кадәр.
6. Җирлек Советы утырышлары ачык һәм хәбәрдар рәвештә уздырыла. Җирлекнең ачык утырышларында һәр кешесе катнаша ала.
Регламентта каралган очракларда җирлек Советы ябык утырыш уздыру турында Карар кабул итәргә хокуклы, анда җирлек советы чакырылган затлар, шулай ук утырышта закон нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала.
7. Һәр утырышта җирлек советы утырышы беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны үткәрү датасы, урыны һәм вакыты турында белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр санап үтелә һәм тавыш бирү нәтиҗәләрен күрсәтеп,

барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Җирлек советы утырышы беркетмәсенә кул куйганнан соң, җирлек башлыгы белән һәр җирлек кешесе таныша ала.
8. Җирлек советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Җирлек Советы депутаты Шәхси тавыш бирү хокукын тормышка ашыра. Җирлек советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраклары әлеге Устав, җирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

30 статья. Җирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Җирлек Советы эшчәнлеген оештыруны җирлек башлыгы – җирлек Советы Рәисе башкара.
2. Җирлек Советы Регламенты нигезендә җирлек советы вәкаләтләренә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм әзерләү өчен, җирлек башлыгы һәм аның урынбасарыннан тыш, комиссияләр төзелә һәм (яисә) әлеге мәсьәләләрне әзерләү өчен җаваплы депутатлар билгеләнә ала, җирлек советы эшчәнлегенең төп юнәлешләре буенча.
3. Муниципаль программалар, җирлек Советы карарлары проектларын әзерләү, җирлек карамагына караган иң мөһим мәсьәләләр турында фикер алышу өчен җирлек Советы каршында депутатлар, җирлек башкарма комитеты, иҗтимагый берләшмәләр, оешма һәм предприятиеләр, белгечләр, экспертлар һәм җирлек халкы составындагы эшче, эксперт төркемнәре төзелә ала.
4. Җирлек Советы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди - техник һәм башка яктан тәэмин итүне җирлек Советы аппараты башкара.

31 статья. Җирлек Советының контроль функцияләр башкаруы

1. Җирлек советы авыл җирлеге территориясендә җирле Совет тарафыннан кабул ителгән норматив актларның, җирлекнең бюджеты үтәлеше, җирлекнең үсеш программалары үтәлешен, җирлекнең башкарма комитеты эшчәнлеген контрольдә тота.
2. Авыл җирлеге җирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнар, әлеге Устав һәм башка муниципаль хокукый актлар бозу фактлары ачыкланган очракта, җирлек Советы карары белән, җирлек башлыгы депутатлардан әлеге фактларны тикшерү өчен вакытлы контроль комиссияләр барлыкка килергә мөмкин.
3. Законнар нигезендә, җирлек башлыгы карары белән җирлек бюджеты акчаларын максатчан файдалану, муниципаль милекне файдалануның нәтиҗәлелеге, шулай ук җирлекнең финанс-хуҗалык эшчәнлегендәге башка мәсьәләләр буенча тикшерүләр (ревизияләр) үткәрелә ала. Тикшерүләр (ревизияләр) үткәрүгә билгеләнгән тәртиптә бәйсез аудиторлар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре җәлеп ителә ала.
4. Авыл җирлеге башкарма комитеты, предприятие, учреждение, оешма, вазыйфаи затлар, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, әгәр законда башкасы билгеләнмәгән булса, җирлек Советы мөрәҗәгате, аның контроль комиссиясе, җирлек Советы депутаты гозере буенча җирлек советы карамагына кагылышлы мәсьәләләр буенча, ә законнарны, муниципаль хокукый актларны бозган очракта, хокук бозуларны бетерү һәм гаепле затларны җаваплылыкка тарту буенча кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.
5. Җирлек советы, контроль функцияләр башкарганнан соң, җирлек башкарма комитетының финанс-хуҗалык һәм башкару-боеру эшчәнлегенә тыкшынырга хокуксыз.

32 статья. Муниципаль район Советына җирлек вәкилен сайлау

1. Җирлек вәкиле Сарман муниципаль районы Советына депутатлар арасыннан яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.
2. Җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан яртысыннан артыгы тавыш биргән кандидат сайланган дип санала.

33 статья. Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату.

1. Җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:
1) җирлек Советы үз-үзен таркату турында Карар кабул итү;
2) җирлек Советы депутатларының әлеге составының хокуксыз булмавы турында Татарстан Республикасы Югары судының карары үз көченә керү, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләре китүенә бәйле рәвештә;
3) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла торган муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору очрагында, шулай ук җирлек бетерелгәндә;
4) җирлек статусын югалткан очракта, аның шәһәр округы белән бергә муниципаль берәмлек статусы;
5) җирлек чикләрен үзгәртү яисә шәһәр округы белән җирлек берләшүе аркасында килеп чыккан сайлаучыларның 25 проценттан артыграгына кадәр арткан очракта.
2. Җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылу аның депутатлары вәкаләтләрен туктатуга китерә.
3. Җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, җирлек сайлау комиссиясе үз вәкаләтләрен вакытыннан алда туктаткан көннән соң алты айдан да соңга калмыйча үткәрелергә тиеш булган җирлек советына депутатлар сайлау билгели.

34 статья. Җирлек Советы үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Авыл җирлеге Советының үз-үзен таркату турындагы карар җирлек башлыгы яисә җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә яртысы инициативасы белән кабул ителергә мөмкин.
2. Үз-үзен таркату турында Карар кабул итү инициативасын күрсәтә алмый :
1) җирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;
2) җирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау чорында.;
3) җирлек башлыгын чакыртып алу турында тавыш бирүне уздыру чорында йә үз вәкаләтләрен вакытыннан алда туктаткан очракта.
3. Авыл җирлеге Советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдиме үз-үзен таркату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар да беркетелергә мөмкин.
4. Депутатлар арасыннан үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне алдан карау өчен җирлек советы карары белән комиссия төзелә. Җирлек советы яки җирлек башлыгы карары буенча җирлек Советы үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә халык алдында тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.
5. Авыл җирлеге Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карау дәвамлылыгы җирлек Советы депутатлары һәм җирлек халкы белән үз-үзен таркату инициативасының барлык шартларын һәм нигезләүләрен төрле яклап һәм объектив тикшерү мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Карар үз-үзен таркату турында инициативаны тәкъдим иткән көннән ике ай үткәннән соң кабул ителергә мөмкин.
6. Җирлек советының үз-үзен таркату турындагы карар яшерен тавыш бирү юлы белән җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән икесе тавышы белән кабул ителә.
7. Үз-үзен таркату турындагы тәкъдимнәрне җирлек Советы кире каккан очракта, үз-үзен турында кабат инициатива тавыш биргән көннән бер елдан соң ук үз-үзен таркату мәсьәләсе буенча тәкъдим ителергә мөмкин.

35 статья. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:
1) үлем;
2) үз теләге белән отставкага җибәрү;
3) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән дип тану;

4) Суд дип тану, билгесез булу яки үлгән дип игълан итү;
5) судның гаепләү карары үз көченә керү;
6) даими яшәү урынына Россия Федерациясе чикләреннән чыгу;
7) Россия Федерациясе гражданлыгы туктатылу, чит ил гражданлыгы туктатылу - аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органына сайланган булырга, чит ил гражданлыгы алырга яки Россия Федерациясе гражданинының Россия Федерациясе халыкара килешүе катнашучысы булмаган чит ил территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ алырга хокуклы., җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы;
8) сайлаучыларны чакыртып алу;
9) муниципаль район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату йә җирлек башлыгы буларак аның вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;
10) хәрби хезмәткә чакыру яисә аны альтернатив граждан хезмәтен алмаштыра торган юнәлешкә чакыру;
11) «коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы федераль закон, «аерым категорияләрдәге затларның аерым категорияләренә счет (в) ачуны һәм аларны саклауны тыю турында " 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы федераль закон белән Россия Федерациясе территориясендә урнашкан чит ил банкларында урнашкан акчалар һәм кыйммәтләрне сакларга һәм, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану».
12) федераль законнар белән билгеләнгән башка очракларда.
1.1. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " Федераль законда билгеләнгән чикләүләрне үтәмәгән очракта, вакытыннан алда туктатыла»;
2. Әлеге статьяның 1 пунктындагы 1-7, 10-12 пунктчаларында күрсәтелгән очракларда җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турында карар җирлек Советы тарафыннан кабул ителә, анда җирлек Советы депутаты вәкаләтләре бетү көне билгеләнә.
3. Әлеге статьяның 1 пунктындагы 8 пунктчасында каралган очракта җирлек Советы депутаты вәкаләтләре җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтиҗәләрен рәсми бастырып чыгарылган көннән туктатыла.
4. Авыл җирлеге Советы депутаты вәкаләтләре әлеге статьяның 1 пунктындагы 9 пунктчасында каралган очракта җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла.
5. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, өстәмә сайлаулар федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.
6. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгәннән соң 30 көннән дә соңга калмыйча, җирлек Советы сессияләре арасында бу нигез барлыкка килгән булса, ул шушы нигез барлыкка килгән көннән өч айдан да соңга калмыйча кабул ителә.

IV БҮЛЕК. ҖИРЛЕК БАШЛЫГЫ

36 статья. Җирлек башлыгы-җирлекнең иң югары вазыйфаи заты

1. Җирлек башлыгы җирлекнең иң югары вазифаи заты булып тора
2. Җирлек башлыгы җирлек Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Авыл җирлеге башлыгының рәсми атамасы - "Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы Әлмәт авыл җирлеге башлыгы".
4. Авыл җирлеге башлыгы вазифасы буенча Сарман муниципаль районы Советы депутаты булып тора.

37 статья. Җирлек башлыгын сайлау тәртибе

1. Яңа сайланган җирлек советының беренче утырышында җирлек Советы депутатлары арасыннан яшерен тавыш бирү юлы белән җирлек Советы вәкаләтләре срогына сайлана. Авыл җирлеге башлыгы сайланды, шул исәптән җирлек халкы, җәмәгать берләшмәләре, Татарстан Республикасы Президенты тәкъдимнәре нигезендә дә.
2. Сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыграгы тавыш бирсә, җирлек Советы депутаты сайланган дип санала.
3. Сайланганнан соң җирлек башлыгы чираттагы ант бирә:
«Миңа йөкләнгән бурычны тормышка ашырганда, Әлмәт авыл җирлеге башлыгы Россия Федерациясе Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм законнарын, җирлек уставын үтәргә, җирлек халкының иминлеген тәэмин итү, кеше һәм гражданның хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен бөтен көчемне һәм белемемне кулланырга ант итәм».

38 статья. Җирлек Башлыгы статусы

1. Җирлек башлыгы даими нигездә эшли.
2. Авыл җирлеге башлыгы даими нигездә алмаштырыла торган Сарман муниципаль район Советында сайланганда, ул җирлек башлыгы вәкаләтләрен мөстәкыйль булмаган нигездә башкара.
3. Авыл җирлеге башлыгы әлеге Уставның 25 статьясындагы 3 пунктында күрсәтелгән вазыйфаларны алмаштыра алмый, шулай ук әлеге Уставның 25 статьясындагы 3 пунктында күрсәтелгән вазифаларны били алмый:
1) Шәхси яисә ышанычлы затлар аша эшмәкәрлек эшчәнлеге белән шөгыльләнергә, шулай ук хуҗалык итүче субъект (торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары, бакчачылык, яшелчәчелек, дача кулланучылар кооперативларыннан, күчемсез милек хуҗалары һәм профсоюзның билгеләнгән тәртиптә теркәлгән иптәшлекләреннән, Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре Советы, муниципаль берәмлекләрнең башка берләшмәләреннән тыш) белән идарә итүдә катнашырга, әгәр федераль законнарда башкача каралмаган булса яисә федераль законнарда башкача каралмаган булса, , федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъекты законнары нигезендә билгеләнгән муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән, аңа әлеге оешма белән идарә итүдә катнашырга кушылмаган;
2) башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнергә, моннан тыш, укытучылар, фәнни һәм башка иҗади эшчәнлек. Шул ук вакытта мөгаллимлек, фәнни һәм башка иҗади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүе яки Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, фәкать чит дәүләтләр, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданнары һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый.;
3) Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә итү органнары, Попечительләр яки күзәтү советлары, чит илләрнең коммерцияле булмаган оешмалары һәм Россия Федерациясе территориясендә гамәлдә булган структур бүлекчәләре составына керергә.
4. Авыл җирлеге башлыгы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә җирлек Советына хисап тотты һәм хисап тотты.
5. Җирлек башлыгы елга бер тапкырдан да ким түгел җирлек советы алдында үз эшчәнлеге турында хисап тота.
6. Җирлек башлыгы «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләр һәм тыюлар үтәргә тиеш.

39 статья. Җирлек Башлыгы вәкаләтләре

Җирлек Башлыгы:
1) башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә җирлек исеменнән эш йөртә, ышанычнамәсез җирлек исеменнән эш итә;
2) җирлек Советы эшчәнлеген оештыра, Җирлек советы утырышларын чакыра һәм аларда рәислек итә;
3) җирлек Советы кабул иткән норматив хокукый актларга әлеге устав белән билгеләнгән тәртиптә имза сала һәм халыкка хәбәр итә;
4) җирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча үз вәкаләтләре чикләрендә хокукый актлар чыгара;
5) муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесе белән контракт төзи;
6) җирлек советы эшендә җәмәгатьчелек фикерен хәбәрдарлыкны һәм исәпкә алуны тәэмин итү буенча чаралар күрә;
7) гражданнарны шәхси кабул итүне гамәлгә ашыра һәм гражданнардан кергән мөрәҗәгатьләрне карый;
8) җирлек Советы утырышларының беркетмәләрен имзалый;
9) җирлек Советы аппараты эшчәнлеге белән җитәкчелек итә;
10) җирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;
11) җирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү һәм җирлек бюджетында каралган чыгымнар буенча акча бүлүче булып тора;
12) Закон һәм әлеге Устав нигезендә гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча җирлек советының хокукый акты кабул итүне оештыра;
13) җирлек җирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән җирлек территориясендә гамәлдә булган үзара хезмәттәшлеген тәэмин итә;
14) җирлек исеменнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары белән шартнамәләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара эшчәнлек турында шартнамәләр һәм килешүләр төзи ;
15) муниципаль хезмәткәрләрнең һәм җирле үзидарә органнары хезмәткәрләренең хезмәт өчен түләү күләмен һәм шартларын билгели;
16) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне һәм җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен җирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашыруны тәэмин итә;
17) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлек башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләрне, шулай ук әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән җирлек башлыгы вәкаләтләренә кертә.

40 статья. Җирлек башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:
1) үлем;
2) үз теләге белән отставкага җибәрү;
3) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага китү турында»;
4) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфасыннан читләштерү»;
5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән дип тану;
6) судның билгесез югалган яки үлгән дип势 тануы;
7) судның гаепләү карары үз көченә керү;

8) даими яшәү урынына Россия Федерациясе чикләреннән чыгу;
9) Россия Федерациясе гражданлыгы туктатылу, чит ил гражданлыгы туктатылу - аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланган булырга, чит ил гражданлыгы алырга яисә аларга Россия Федерациясе гражданинының Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашмаган чит ил территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ алырга хокуклы., җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы;
10) сайлаучыларны чакыртып алу;
11) суд тәртибендә урнаштырылган сәламәтлек торышы буенча муниципаль берәмлек башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашырырга сәләтсезлек;
12) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла торган муниципаль берәмлекләрне үзгәртеп кору, шулай ук муниципаль берәмлек бетерелгән очракта;
13) «коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы федераль закон, «аерым категорияләрдәге затларның аерым категорияләренә счет (в) ачуны һәм аларны саклауны тыю турында " 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы федераль закон белән Россия Федерациясе территориясендә урнашкан чит ил банкларында урнашкан акчалар һәм кыйммәтләрне сакларга һәм, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану».
2. Җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, җирлекнең яңа башлыгын сайлау җирлек Советының якындагы утырышында башкарыла.
3. Әгәр җирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда, җирлек Советы вәкаләтләре тәмамланырга алты айдан да кимрәк вакыт калса, җирлек советының карары буенча яңа башлык сайланмаска мөмкин.

V БҮЛЕК. БАШКАРМА КОМИТЕТ

41 статья. Авыл җирлеге Башкарма комитеты – җирле үзидарә органнарының башкарма-боеру органы

1. Авыл җирлеге Башкарма комитеты җирле үзидарә органнарының башкару-идарә итү органы булып тора.
2. Авыл җирлеге Башкарма комитетының рәсми исеме - "Татарстан Республикасы Сарман муниципаль районы Сарман авыл җирлеге Башкарма комитеты".
3. Авыл җирлеге Башкарма комитеты хисап тота һәм җирлек Советына контрольгә алына.
4. Авыл җирлеге Башкарма комитеты үз исеме язылган бланкка ия.
5. Җирлек Башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясе бюджеты чыгымнарын классификацияләү нигезендә җирлек бюджетында аерым юл белән карала.

42 статья. Җирлекнең Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитетның структурасы җирлек Советы тарафыннан җирлек башлыгы тәкъдиме буенча раслана.
2. Авыл җирлеге Башкарма комитеты структурасына җирлек Башкарма комитеты җитәкчесе, аның урынбасары (сәркәтибе), башка вазифалы затлар һәм Башкарма комитетның тармак (функциональ) органнары керә.
3. Авыл җирлеге Башкарма комитеты эшчәнлегендәге җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча килешенгән мәсьәләләрне хәл итү өчен җирлек башлыгы карары белән координация, эксперт һәм башка иҗтимагый (консультатив) Советлар барлыкка килергә мөмкин. Күрсәтелгән Советлар авыл җирлеге Башкарма комитеты структурасына керми. Аларда эш җәмәгать башлангычларында башкарыла.

43 статья. Башкарма комитет вәкаләтләре

1. Җирлекнең Башкарма комитеты:

1) планлаштыру, бюджет, финанслар һәм исәп алу өлкәсендә:

-җирлек бюджетының проектын, җирлекнең комплекслы социаль-икътисади үсеше программаларының һәм планнарының проектын эшли;;

- җирлек бюджетының үтәлешен тәэмин итә, җирлекнең комплекслы социаль-икътисади үсеше программаларының һәм планнарының үтәлешен оештыра;

-җирлек бюджетының үтәлеше, җирлекнең комплекслы социаль-икътисади үсеше программаларының һәм планнарының үтәлеше турында отчет әзерли;;

- җирлекнең икътисади һәм социаль торышын характерлаучы статистик күрсәткечләр җыюны оештыра һәм күрсәтелгән мәгълүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тапшыруны оештыра;

2) муниципаль милек белән идарә итү, җирлек территориясендә предприятие, учреждение һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр:

- муниципаль милектә булган милек белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, файдалану, файдалану, идарә итү һәм арендалау мәсьәләләрен хәл итә;

- җирлек советы карары белән билгеләнгән очракларда җирлек Советы килешүенә (раславына) муниципаль милекне тартып алу, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм кертә;

- муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән төзи, җирлекнең икътисадый һәм социаль үсеше турында килешүләр төзи; җирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр булдыруга ярдәм итә;

- җирлек советы билгеләгән тәртип нигезендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдыра, аларның эшчәнлегенең максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәэмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм Предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның җитәкчеләрен биләп торган вазыйфасыннан азат итә;

- муниципаль казна учреждениеләре эшчәнлеген финанслар белән тәэмин итүне һәм бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль бурычны финанслар белән тәэмин итүне гамәлгә ашыра, шулай ук муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алуны гамәлгә ашыра;

- кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

- федераль законнарда башкача каралмаган булса, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә һәм муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан башкарыла торган эшләргә тарифларны билгели;;

3) территориаль планлаштыру, җирне һәм башка табигый ресурсларны файдалану, әйләнә-тирәлекне саклау өлкәсендә:

- Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә җирлекнең генераль планы һәм башка шәһәр төзелеше документациясе проектын эшли һәм җирлек Советына раслауга кертә, аларны тормышка ашыруны тәэмин итә;

- законнар белән билгеләнгән тәртиптә җирлек территориясендә җир участокларын тәкъдим итә һәм ала;

- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, тиешле органнарга предприятие, учреждение, оешмаларның әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы гамәлләре турында калдыклар белән эш итү турындагы законнарны бозучы гамәлләр турында хәбәр итә;

4) Төзелеш, транспорт һәм элемтә өлкәсендә:

- җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген башкара;

- җәмәгать транспорты тукталышлары өчен билгеләнгән урыннарны төзекләндерүне тәэмин итә;
- халыкны элемтә хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар булдыруны тәэмин итә;
5) авыл хуҗалыгын һәм эшкуарлыкны үстерү өлкәсендә:
- авыл хуҗалыгы җитештерүен үстерү һәм авыл хуҗалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү өчен шартлар тудыра;
- кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;
6) халыкка торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:
- җирлек чикләрендә халыкны су белән тәэмин итүне, халыкны Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә ягулык белән тәэмин итүне оештыра;;
- авыл җирлегенең коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программасын, җирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасын, җирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасын эшли һәм тормышка ашыра, аларга карата таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә.
- халыкны элемтә, җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;
- ялны оештыру һәм халыкны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра.;
- җирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тәэмин итә, җирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыра;
ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм күмү урыннарын карап тотуны тәэмин итә;
7) төзекләндерү өлкәсендә:
- җирлек территориясендә каты коммуналь калдыкларны җыю (шул исәптән аерым җыю) һәм ташу эшчәнлеген оештыруда катнаша;
- җирлек территориясен төзекләндерү (урамнарны яктырту, территорияләрне яшелләндерү, урам исемнәре һәм йортлар номерлары белән күрсәтмәләр кую, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту) эшчәнлеген оештыра;);
- адресация объектларының адресларын үзләштерә, адресларны үзгәртә, юкка чыгара, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның җирле әһәмияттәге автомобиль юллардан тыш), җирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исем бирү, мондый төрләрне үзгәртә, юкка чыгара, мәгълүматларны дәүләт адреслы реестрында урнаштыра, үзгәртә, юкка чыгара;
8) гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәэмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә:
- җирлек территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте һәм җирле үзидарә органнары актларының үтәлешен, гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итә;
- билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судында, җирле үзидарә хокукларын боза торган дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфаи затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар актларына шикаять бирә;
- җирлек чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын тәэмин итә;
- муниципаль сайлаулар, җирле референдум, җирлек депутатын, җирлекнең сайлау органы әгъзасын, җирлекнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне, җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыру һәм матди-техник яктан тәэмин итүне тормышка ашыра;;
- җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр һәм пикетлар уздыру, спорт, тамаша һәм башка массакүләм иҗтимагый чаралар оештыру белән бәйле закон тарафыннан каралган чараларны гамәлгә ашыра;;

- җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтә, халык дружиналары эшчәнлеге өчен шартлар тудыра;
9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләү өлкәсендә:
- җирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлтелгән чараларны тормышка ашыру өчен шартлар булдыра;;
- җирлектә яшәүчеләрнең күпләп ял итү өчен шартлар тудыра һәм халыкның массакүләм ял итү урыннарын төзекләндерүне, гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына ирекле үтеп керүен тәэмин итә.
- җирлек территориясендә урнашкан муниципаль музейларның торышын тәэмин итә;
- балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра.
10) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә:
- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;;
- дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларының исәбен алып бара һәм аларны тиешенчә файдалануны тәэмин итә;
- федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә бирелгән дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисап бирә;
- җирлек Советы карарлары нигезендә, аларга бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен, җирле үзидарә органнары карамагында булган матди ресурслар һәм финанс чараларын өстәмә куллануны тәэмин итә;
11) башка вәкаләтләр:
-җирлек ихтыяҗлары өчен ясалма җир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны тәэмин итә, 2011 елның 19 июлендә 246-ФЗ номерлы «Федераль милектә булган су объектларында төзелгән ясалма җир участоклары турында "гы Федераль закон һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында" гы Федераль закон нигезендә ясалма җир участогы булдыру турында шартнамә төзү хокукына ачык аукцион үткәрү»;
- җирлек башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка яктан тәэмин итүне гамәлгә ашыра;
- җирлекнең архив фондларын булдыруны тәэмин итә;
- әлеге Уставның 7 статьясындагы 1 өлешенең 4 һәм 9 пунктларында каралган җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү максатларында гражданнарны җирлек өчен әһәмиятле булган эшләрне (шул исәптән дежурстволарны) ирекле рәвештә үтәү өчен җәлеп итү турында Карар кабул итә һәм аларны үткәрүне оештыра;
-муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару, җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары турында фикер алышу, муниципаль берәмлек халкына муниципаль берәмлекнең социаль-икътисади һәм мәдәни үсеше, аның иҗтимагый инфраструктурасы үсеше һәм башка рәсми мәгълүмат җиткерү өчен басма МАССАКҮЛӘМ мәгълүмат чарасы оештырыла;
- федераль законнар нигезендә халыкара һәм тышкы икътисадый багланышларны гамәлгә ашыра;
- җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләрне, законнар, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән җирлек советы яисә башка җирле үзидарә органнары вәкаләтләреннән тыш гамәлгә ашыра.
2. Башкарма комитет җирле әһәмияткә ия булмаган мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне тормышка ашыра::
1) җирлек музейлары булдыра;
2) нотариус җирлектә булмаганда, законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;
3) опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне тормышка ашыруда катнаша;

4) җирлек территориясендә җирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;
5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм җирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны тормышка ашыруга ярдәм итә;
6) җирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацион әзерләү буенча чараларны оештыруда һәм тормышка ашыруда катнаша;
7) муниципаль Янгын сагы булдыра;
8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;
9) кеше хокукларын тәэмин итүгә җәмәгать контролен гамәлгә ашыручы җәмәгать күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтә һәм мәҗбүри тоту урыннарындагы затларга ярдәм итә;
10) инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның гомумроссия иҗтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган инвалидлар оешмаларына ярдәм күрсәтә
«Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында " 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон белән»;
11) федераль законнар белән билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтүләр сыйфатына бәйсез бәя бирүне оештыру өчен шартлар тудыра;
12) Социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданнарга торак урыннары бирә;;
13) җирлек территориясендә яшәүче караучысыз хайваннарны аулау һәм аларны тоту буенча чаралар башкара.

44 статья. Авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе

1. Авыл жирлеге башкарма комитетын авыл жирлеге башкарма комитеты җитәкчесе җитәкли.
2. Авыл жирлеге башкарма комитеты җитәкчесе әлеге вазифага контракт буенча билгеләнгән җирле үзидарәнең вазыйфаи заты булып тора.
3. Авыл жирлеге башкарма комитеты җитәкчесе үз вәкаләтләрен даими нигездә башкара.
4. Авыл жирлеге башкарма комитеты җитәкчесе вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.
5. Авыл жирлеге башкарма комитеты җитәкчесе «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273 –ФЗ номерлы федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләр һәм тыюлар үтәргә тиеш.

45 статья. Авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесен билгеләү тәртибе

1. Авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесен билгеләү конкурс нигезендә үткәрелә.
2. Авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе өчен контракт шартлары авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана. Федераль закон яисә Татарстан Республикасы законы белән муниципаль районның җирле үзидарә органнарына аерым дәүләт вәкаләтләрен тапшыру очрагында контрактка мәҗбүри тәртиптә Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән шартлар кертелә.
3. Авыл җирлеге башкарма комитеты җитәкчесе вазыйфасына кандидатлар булырга тиеш:
- югары һөнәри белем;
- муниципаль хезмәтнең тиешле вазыйфаи төркемендәге муниципаль вазыйфаларында яисә аларга тиңләштерелгән дәүләт граждан хезмәте вазыйфаларында ике елдан ким булмаган муниципаль хезмәт стажы яисә белгечлек буенча кимендә биш ел эш стажы;
- оешма җитәкчесе, дәүләт органы, жирле үзидарә органы җитәкчесе вазыйфаларында, шулай ук аларның структур бүлекчәләре җитәкчеләре вазыйфаларында кимендә өч ел идарә итү эшчәнлеге тәҗрибәсе.

4. Авыл җирлеге башкарма комитеты җитәкчесе вазыйфасын биләүгә Конкурс әлеге Устав һәм җирлек Советы карары белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.
5. Җирлек Советы раслаганнан соң, җирлек башлыгы ике атналык срокта конкурс үткәрүнең датасын, вакытын һәм урынын билгели, шулай ук контракт проекты текстын раслый.
6. Конкурс шартлары, аны үткәрү датасы, вакыты һәм урыны турында мәгълүматлар, контракт проекты конкурс уздырылган көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча бастырылырга (игълан ителгән) тиеш.
7. Конкурс үткәрү өчен Конкурс комиссиясе төзелә. Конкурс комиссиясе әгъзаларының гомуми саны җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
8. Конкурс комиссиясе әгъзалары җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
9. Зат конкурс нәтиҗәләре буенча конкурс комиссиясе тәкъдим иткән кандидатлар арасыннан җирлек башкарма комитеты җитәкчесе вазыйфасына билгеләнә.
10. Авыл җирлеге башкарма комитеты җитәкчесе белән килешү җирлек башлыгы тарафыннан төзелә.

46 статья. Авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе вәкаләтләре вакыты

1. Авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе авыл жирлеге вәкаләтләре срогына билгеләнә.
2. Авыл жирлеге Советының вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе үз вәкаләтләрен авыл жирлеге Башкарма комитетының яңа җитәкчесен билгеләнгәнче дәвам итә.

47статья. Авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе вәкаләтләре

Авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе:
1) Бердәм сайлау принципларында авыл жирлеге Башкарма комитеты эшчәнлеге белән җитәкчелек итә һәм аның компетенциясенә керүче авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан вәкаләтләрне үтәү өчен шәхси җаваплылык тота;
2) Авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге башлыгы, башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә авыл жирлеге Башкарма комитеты тәкъдим итә;
3) авыл жирлеге Советы каравына авыл жирлеге бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турындагы отчетларны тапшыра;
4) авыл жирлеге Советы каравына авыл жирлегенен комплекслы социаль-икътисадый үсеше планнары һәм программалары проектларын һәм аларның үтәлеше турындагы отчетларны тәкъдим итә;
5) авыл жирлеге Советы раславына авыл жирлеге Башкарма комитетының структурасы проектын кертә, хезмәткәрләр саны һәм хезмәт өчен түләү фонды билгеләгән расланган структура нигезендә авыл жирлеге Башкарма комитетының штат расписаниесен раслый;
6) авыл жирлеге башлыгы белән килешеп авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе урынбасарларын вазыйфаларыннан азат итә, алар арасында вазыйфаларны бүлә, муниципаль хезмәткәрләрне һәм авыл жирлеге Башкарма комитетының башка хезмәткәрләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тота, аларга кызыксындыру чаралары һәм дисциплинар җаваплылык чараларын куллана;
7) үз вәкаләтләре чикләрендә расланган бюджет нигезендә авыл жирлеге акчалары белән эш итә;
8) авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә һәм аларны үтәү өчен шәхси җавап бирә; тиешле законнар нигезендә һәм аларны үтәү йөзеннән тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;

9) авыл жирлеге Башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук муниципаль район Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар бастырып чыгара;
10) авыл жирлеге башлыгы, авыл жирлеге Советы таләбе буенча елга бер тапкырдан да ким булмаган яисә авыл жирлеге советына үз эшчәнлеге һәм авыл жирлеге Башкарма комитеты эшчәнлеге турында хисап тапшыра;
11) авыл жирлеге Башкарма комитеты эшчәнлеге турында халыкка даими рәвештә мәгълүмат бирә, гражданнарны шәхси кабул итә һәм гражданнардан кергән мөрәҗәгатьләрне карый, авыл жирлеге Башкарма комитеты хезмәткәрләре тарафыннан гражданнарны кабул итүне оештыра, гражданнарны шәхси кабул итүне айга кимендә бер тапкыр гамәлгә ашыра, гражданнарның тәкъдимнәрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;
12) авыл жирлеге мәнфәгатьләрен дәүләт һәм башка органнарда тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, авыл жирлеге Башкарма комитеты исеменнән судка гариза тапшыра, ышанычнамәсен бирә;
13) законнар, әлеге Устав, авыл жирлеге Советы карарлары һәм төзелгән контракт нигезендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

48 статья. Авыл жирлеге Башкарма комитеты җитәкчесе вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. авыл жирлеге Башкарма комитеты житәкчесенең вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:
1) үлем;
2) үз теләге белән отставкага җибәрү;
3) контрактны әлеге статьяның 2 өлеше нигезендә өзү;
4) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфасыннан читләштерү;
5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән дип тану;
6) суд тарафыннан билгесез югалган яки үлгән дип тану;
7) судның гаепләү карары үз көченә керү;
8) даими яшәү урынына Россия Федерациясе чикләреннән чыгу;
9) Россия Федерациясе гражданлыгы туктатылу, чит ил гражданлыгы туктатылу - аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланган булырга, чит ил гражданлыгы алырга яисә аларга Россия Федерациясе гражданинының Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашмаган чит ил территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ алырга хокуклы., җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы;
10) хәрби хезмәткә чакыру яисә аның альтернатив граждан хезмәтен алмаштыра торган юнәлешләргә чакыру;
11) муниципаль берәмлекне өлешләп үзгәртеп төзү (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә) 3, 3.2, 4 - 6, 6.1, 6.2, 7, 7.1 «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы, шулай ук муниципаль берәмлек бетерелгән очракта;
12) «коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы федераль закон, «аерым категорияләрдәге затларның аерым категорияләренә счет (в) ачуны һәм аларны саклауны тыю турында " 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы федераль закон белән Россия Федерациясе территориясендә

урнашкан чит ил банкларында урнашкан акчалар һәм кыйммәтләрне сакларга һәм, чит ил финанс инструментларын белү һәм (яки) алардан файдалану.
2. Башкарма комитет җитәкчесе белән контракт якларның килешүе буенча яисә суд тәртибендә гариза нигезендә өзелергә мөмкин:
1) авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге башлыгы тарафыннан, контракт шартларын җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итүгә кагылышлы өлешендә, шулай ук законнарда билгеләнгән чикләүләрне сакламауга бәйле рәвештә, контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә;
2) Татарстан Республикасы Президенты - федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы өлешендә, шулай ук законнарда билгеләнгән чикләүләрне санга сукмауга бәйле рәвештә;
3) Башкарма комитет җитәкчесе - муниципаль районның җирле үзидарә органнары һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан контракт шартларын бозуга бәйле.

VI БҮЛЕК. БАШКА ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ

49 статья. Җирлекнең сайлау комиссиясе

1. Сайлау комиссиясе җирлекнең җирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган булып тора. Сайлау комиссиясе муниципаль сайлауларны, җирле референдумны әзерләүне һәм үткәрүне, җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирүне, җирлек чикләрен үзгәртү, җирлекне үзгәртеп коруны оештыра.
2. Җирлекнең сайлау комиссиясе «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы федераль закон һәм Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә, тәкъдимнәр нигезендә җирлек Советы тарафыннан төзелә:
- Россия Федерациясе Федераль Собраниесе Дәүләт Думасында, Татарстан Республикасы Дәүләт Советында депутат мандатларын бүлүгә кертелгән кандидатлар исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләр.;
- «Россия Федерациясе Федераль Собраниесе Дәүләт Думасы депутатларын сайлау турында» 2005 елның 18 маендагы 51-ФЗ номерлы Федераль законның 82.1 статьясы нигезендә депутат мандатлары тапшырган сәяси партияләр, кандидатлар исемлекләре күрсәтелгән сәяси партияләр, аларга Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә депутат мандатлары, башка сәяси партияләр һәм башка иҗтимагый берләшмәләр тәкъдимнәре нигезендә депутат мандатлары тапшырылды.;
- яшәү, Эш, хезмәт итү, уку урыны буенча сайлаучылар җыелышлары;
- җирлекнең элекке составы сайлау комиссиясе;
- Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе;
- муниципаль район территориаль сайлау комиссиясе, территориаль сайлау комиссиясе.

Җирлек советы кергән тәкъдимнәр нигезендә җирлек сайлау комиссиясе әгъзаларының гомуми санынннан яртысын билгеләргә тиеш:
1) Россия Федерациясе Федераль Собраниесе Дәүләт Думасында депутат мандатларын бүлешүгә рөхсәт ителгән кандидатлар, шулай ук "Россия Федерациясе Федераль Собраниесе Дәүләт Думасы депутатларын сайлаулар турында" Федераль законның 82.1 статьясы нигезендә кандидатларның федераль исемлекләрен күрсәткән сәяси партияләр";
2) депутат мандатларын Россия Федерациясе субъекты дәүләт хакимиятенең закон чыгару (вәкиллекле) органында, шулай ук «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында»67-ФЗ номерлы Федераль законның 35 статьясындагы 17 пунктында каралган Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә депутат мандатлары исемлеге бирелгән сәяси партияләр.

Җирлек Советы Җирле сайлау комиссиясе әгъзаларының гомуми саныннан яртысын муниципаль район сайлау комиссиясе, территориаль сайлау комиссиясе тәкъдимнәре нигезендә киләсе тәртиптә билгеләргә тиеш:
1) Әгәр муниципаль районның сайлау комиссиясе вәкаләтләре территориаль комиссиягә салынмаса, җирлек сайлау комиссиясенең ике әгъзасы муниципаль районның сайлау комиссиясе тәкъдимнәре нигезендә билгеләнә, калган сайлау комиссиясе әгъзалары территориаль комиссия тәкъдиме нигезендә билгеләнә;
2) әгәр муниципаль районның сайлау комиссиясе вәкаләтләре территориаль комиссиягә йөкләнгән булса, җирлек сайлау комиссиясе әгъзалары территориаль комиссия тәкъдимнәре нигезендә билгеләнә;
3) Әгәр территориаль комиссия вәкаләтләре муниципаль районның сайлау комиссиясенә йөкләнгән булса, җирлек сайлау комиссиясе әгъзалары муниципаль районның сайлау комиссиясе тәкъдимнәре нигезендә билгеләнә.
3. Җирлек сайлау комиссиясенең вәкаләтләре срогы биш ел тәшкил итә.
4. Җирлекнең сайлау комиссиясе хәлиткеч тавыш хокукы белән 6 әгъза составында формалаша.
5. Җирлек сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.
6. Җирлек сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлеге тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, җирлек Советы тарафыннан расланган җирлек сайлау комиссиясе турында нигезләмә белән җайга салына.
7. Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе вәкаләтләре Татарстан Республикасы Территориаль сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

VII БУЛЕК. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАН-ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

50 Статья. Җирлекнең җирле үзидарә органнары, юридик зат хокукларына ия булган

Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик затның хокуклары белән җирлек советына һәм җирлек башкарма комитетына бирелә.

51 статья. Җирлекнең җирле үзидарә органнары юридик затлар буларак

1. Җирлек исеменнән милек һәм башка хокук һәм вазифаларны алырга һәм тормышка ашырырга, судта ышанычсыз чыгыш ясарга мөмкин җирлек башлыгы.
2. Җирлек башлыгы милек һәм башка хокукларны һәм бурычларны сатып ала һәм гамәлгә ашыра, җирлек Советы, җирлек башлыгы, депутатлар эшчәнлеген тәэмин итүгә юнәлдерелгән җирлек бюджеты акчалары, шулай ук җирлек Советына беркетелгән муниципаль милек белән бәйле рәвештә, судта ышанычсыз чыгыш ясый.
3. Юридик зат хокукларына ия җирле үзидарә органнары-идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

52 статья. Җирле үзидарә органнарын финанслау

1. Авыл җирлеге җирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү җирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына башкарыла.
2. Законда, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән каралган очракларда җирлек җирле үзидарә органнары эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясе бюджеты чыгымнарын классификацияләү нигезендә җирлек бюджетында аерым юл белән карала.

VIII БҮЛЕК. РАЙОН БАШЛЫГЫНЫҢ СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘРЕ ҖИРЛЕКНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ВАЗЫЙФАЛАРЫН БИЛӘҮЧЕ БАШКА ЗАТЛАР

53 статья. Җирлек башлыгы эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре

Җирлек башлыгы эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре « Татарстан Республикасында депутат, муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләре гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 12.02.2009 елдагы 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм җирлек Советы карарлары нигезендә билгеләнә.

54 статья. Җирлек Советы депутаты, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре

1. Җирлек советы һәм аның органнары утырышларында катнашу, җирлек Советы йөкләмәләрен үтәү барышында, төп эш урыны буенча хезмәт хакы һәм социаль гарантияләр саклана.
2. Авыл җирлеге сайлау комиссиясе әгъзаларына әлеге органнар эшендә катнашу дәверендә җирлек советы законнары, карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнә.

55 статья. Җирлек башлыгы, җирлек Советы депутатлары кагылгысызлыгына гарантия бирә

1. Авыл җирлеге Советы депутатларының, шул исәптән җирлек башлыкларын җинаять яисә административ җаваплылыкка, тоткарлау, арестка, тентү, сорау алу, аларга карата бүтән Җинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылган, шулай ук торак һәм (яки) хезмәт урыны, аларның багажлары, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларын, алар тарафыннан кулланыла торган элемтә чараларын исәпкә алган депутатларга карата оператив-эзләү чаралары үткәргәндә аларга карата депутатлар хокуклары гарантияләре федераль законнар белән билгеләнә.
2. Федераль закон нигезендә авыл җирлеге Советы депутаты әлеге фикерне, тавыш бирүдә белдерелгән карашлары һәм башка гамәлләре, җирлек башлыгы статусына, шул исәптән аларның вәкаләтләре вакыты чыкканнан соң да җинаять яисә административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә җирлек Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыллау, яла ягу яки Федераль закон белән каралган башка закон бозу очракларына кагылмый.

1Х БҮЛЕК. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРНЫҢ ҖАВАПЛЫЛЫГЫ.

56 статья. Авыл җирлеге җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның җаваплылыгы

Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары федераль законнар нигезендә җирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында җаваплы.

57 статья. Җирлек Советы депутатларының җирлек халкы алдында җаваплылыгы

1. Авыл җирлеге Советы депутатларының, шул исәптән авыл җирлеге башлыгының халык алдында җаваплылыгы, әлеге җирлектә яшәүче халык ышанычын югалтулар нәтиҗәсендә барлыкка килә.
2. Авыл җирлеге халкының ышанычын югалткан җирлек Советы депутаты, шул исәптән җирлек башлыгы әлеге Уставның 13 статьясында билгеләнгән тәртиптә авыл халкы тарафыннан чакыртып алынырга мөмкин.

58 статья. Җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның дәүләт алдында җаваплылыгы

Федераль закон нигезендә авыл җирлеге Советының, җирлек башлыгының дәүләт алдындагы җаваплылыгы Россия Федерациясе Конституциясен, федераль конституциячел законнарны, федераль законнарны, Татарстан Республикасы Конституциясен, Татарстан Республикасы законнарын һәм әлеге Уставны бозган очракта, шулай ук җирлекнең җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә үтәмәгән очракта тиешле суд карары нигезендә җитә.

59 статья. Җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы

Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

X бүлек. ҖИРЛЕКНЕН МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ.

60 статья. Җирлекнең муниципаль хокукый актлары системасы

1. Җирлекнең муниципаль хокукый актлары системасына керә:
1) җирлекнең уставы, җирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар;
2) җирлек Советының норматив һәм башка хокукый актлары;
3) җирле үзидарә башлыгының, Башкарма комитетның, башка органнарның һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының әлеге Уставта каралган хокукый актлары.
2. Җирлекнең Уставы һәм җирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карар муниципаль хокукый актлар системасында югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлдә була һәм җирлекнең бөтен территориясендә кулланыла.Башка муниципаль хокукый актлар җирле референдумда кабул ителгән әлеге Уставка һәм хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.
3. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлар тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукый актлар җирлекнең бөтен территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиеш.
4. Муниципаль хокукый актларны үтәмәгән өчен гражданнар, оешма җитәкчеләре, дәүләт хакимияте органнарының һәм җирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары федераль законнар һәм административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә җаваплы булалар.
5. Җирлекнең муниципаль хокукый актлары Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль конституциячел законнарга, федераль законнарга һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларына, шулай ук Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына, Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларына каршы килергә тиеш түгел.
6. Муниципаль хокукый актлар тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан, суд тарафыннан, ә җирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны җайга салучы өлешендә - шуңа бәйле рәвештә Россия Федерациясе дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы йә татарстан республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы тарафыннан юкка чыгарылырга яки туктатылырга мөмкин.
Норматив характерга ия булмаган муниципаль хокукый актның гамәлдә булуы җирле үзидарә органы яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи заты тарафыннан Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкил тарафыннан тиешле күрсәтмә алынган очракта кичекмәстән туктатыла. Алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында җирле үзидарәнең башкарма-боеру органнары яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясе Президенты каршындагы вәкаләтле

вәкилгә өч көнлек срокта, ә җирле үзидарәнең вәкиллекле органнарына алар тарафыннан карарлар кабул ителгән көннән өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.
7. Эшкуарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар, эшкуарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыруны нигезсез кыенлаштыра торган нигезләмәләрне ачыклау максатларында, Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә җирле үзидарә органнары башкара торган экспертизага тиеш.

61 статья. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Җирле әһәмияткә ия мәсьәләләрне хәл итү җирлектә яшәүче гражданнарның үз теләкләре белән турыдан-туры белдерү юлы белән гамәлгә ашырыла.
2. Әгәр җирлек халкының турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны тормышка ашыру өчен муниципаль хокукый актны, җирле үзидарә органы яисә күрсәтелгән актны кабул итү (бастырып чыгару) кергән җирлекнең вазыйфаи заты өстәмә рәвештә кирәк булса, референдумда кабул ителгән карар үз көченә кергән көннән 15 көн эчендә тиешле муниципаль хокукый актны әзерләү һәм (яисә) кабул итү срогын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан артып китә алмый.
3. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүләре юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль хокукый актны чыгару срогын бозу җирлек башлыгы кире алу яисә җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

62 статья. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актлар төрләре

1. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, үзләренә йөкләнгән вәкаләтләрне үтәү йөзеннән, түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:
1) җирлек Советы-җирлек Советы карарлары;
2) җирлек башлыгы карарлары һәм боерыклары;
3) җирлек башкарма комитеты җитәкчесе карарлары һәм боерыклары.
2. Җирле үзидарәнең бүтән вазыйфаи затлары әлеге уставларда, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль хокукый актларда билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә күрсәтмәләр һәм боерыклар чыгара.

63 статья. Муниципаль хокукый актларны әзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары авыл җирлеге башлыгы, җирлек Советы депутатлары, район прокуроры, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары һәм гражданнарның инициатив төркемнәре тарафыннан кертелә ала.
Норматив хокукый актлар проектлары аларны карау һәм кабул итү көненә кадәр 10 көн кала Җирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары коррупциягә каршы экспертиза үткәрү өчен район Прокуратурасына тапшырыла. Проектлар норматив хокукый актта коррупциоген факторларның, норматив хокукый актларга коррупциягә каршы экспертиза уздыру өчен җаваплы вазыйфаи зат тарафыннан булмавы турында бәяләмә кушымта белән тапшырыла.
2. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушып бирелә торган документларның исемлеге һәм формасы тиешенчә җирлек Советы Регламенты, җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.
3. Эшкуарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар проектлары Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә җирле үзидарә органнары тарафыннан башкарыла торган йогынты белән бәяләнергә тиеш.

64 статья. Җирлек советының хокукый актларын язу

1. Җирлек советы үз компетенциясенә караган мәсьәләләр буенча җирлек советы авыл җирлеге территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиешле кагыйдәләрне билгели торган карарлар, җирлек башлыгын отставкага җибәрү турында карар, җирлек Советы Регламенты һәм аның компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, җирлек уставы белән кертелгән башка мәсьәләләр буенча башка карарлар кабул итә,
2. Җирлек территориясендә үтәү мәҗбүри булган кагыйдәләрне билгеләүче җирлек Советы карарлары, әгәр гамәлдәге законнар белән башкасы билгеләнмәгән булса, җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.
3. Җирлек Советының җирле салым һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгаруны, җирлек бюджеты чыгымнарын тормышка ашыруны күздә тоткан карарлары җирлек башлыгы инициативасы белән яки аның бәяләмәсе булганда гына җирлек Советы каравына тапшырылырга мөмкин. Әлеге бәяләмә проект карары җирлекнең башкарма комитетына тәкъдим ителгән көннән соң 30 көн эчендә җирлек Советына тапшырыла.
4. Җирлек Советы карарлары җирлек башлыгына кул кую һәм халыкка җиткерү өчен 10 көн эчендә җибәрелә.

65 статья. Җирлек башлыгының хокукый актлары

Җирлек башлыгы законнар, әлеге Устав, җирлек Советы карарлары белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә җирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара, җирлек Советы карарларына имза сала.

Җирлек башлыгы «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон һәм башка федераль законнар нигезендә аның компетенциясенә караган башка мәсьәләләр буенча карарлар һәм күрсәтмәләр чыгара.

66статья . Авыл җирлеге башкарма комитеты җитәкчесенең хокукый актлары

Авыл җирлеге башкарма комитеты җитәкчесе федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга, шулай ук авыл җирлеге башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча карарлар чыгара.

67 Статья. Муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм үз көченә керү тәртибе

1. Җирлек Советы карарлары җирлек башлыгы кул куйганнан соң 10 көн узгач үз көченә керә.

Җирлекнең салымнар һәм җыемнар турындагы норматив хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Авыл җирлеге Советы Уставын кабул итү яки әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карарлары Федераль закон, әлеге Устав белән билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Җирлек башлыгының, Җирле үзидарәнең башка вазыйфаи затларының хокукый актлары, әгәр дә үз актларында башкасы билгеләнмәгән булса, кул куелган көннән үз көченә керә.
3. Кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль хокукый актлар рәсми басылып (халыкка игълан ителүдән) соң үз көченә керә.
4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары: җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актлар өчен (җирлекнең Совет тарафыннан кабул ителгән көне – шулай ук аны кабул итү датасы), теркәлү номеры, хокукый актка кул куелган вазифаи затның исеме булырга тиеш.
5. Авыл җирлеге бюджеты турында, аның үтәлеше турында отчеты, җирле салымнар һәм җыемнар билгеләү турында, җирлек Советы Регламенты, җирлек башлыгы кабул иткән

башка норматив-хокукый актлар кул куйган көннән алып җиде көн эчендә рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка хәбәр ителергә) тиеш.
6. Муниципаль сайлауларны, җирле сайлауларны билгеләп кую турында норматив булмаган хокукый актлар да рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан итәргә) тиеш җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү, җирлек чикләрен үзгәртү, җирлек башлыкларын сайлау һәм законнар нигезендә башка актлар.
7. Норматив булмаган муниципаль хокукый актлар, законнар яки әлеге Устав нигезендә рәсми бастырып чыгару (халыкка хәбәр итү) мәҗбүри түгел, аларны чыгарган органнар һәм җирлек җирле үзидарә вазыйфаи затларының карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка хәбәр итәргә) мөмкин.
8. Бастырып чыгарганда (халыкка игълан ителгәндә) муниципаль хокукый актның реквизитлары күрсәтелә.
9. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) юлы белән гамәлгә ашырыла:
- җирлекнең җирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә куелган массакүләм мәгълүмат чараларында яисә җирлек территориясендә таратыла торган башка массакүләм мәгълүмат чараларында муниципаль хокукый актның тулы тексты бастырып чыгару;;
- «Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында» муниципаль хокукый актны урнаштыру (бастырып чыгару) PRAVO.TATARSTAN.RU);
- җирлек халкына хокукый акт тексты үзәкләштерелгән тәртиптә тарату , шул исәптән махсуслаштырылган басмалар рәвешендә;
- җирлекнең торак пунктлары территорияләрендә махсус мәгълүмати стендларда хокукый акт тексты урнаштыру. Күрсәтелгән стендларның саны һәм аларның урыннары җирлек Советы тарафыннан раслана һәм җирлек халкына муниципаль хокукый акт тексты белән тоткарлыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.
10. Муниципаль хокукый актны бастырып чыгарганда (халыкка игълан ителгәндә) массакүләм мәгълүмат чараларының чыгу датасы яисә тиешле актны халыкка игълан итү даталары турында мәгълүматлар күрсәтелергә тиеш, алар актны тарату (тарату) яисә мәгълүмат стендында урнаштыру датасына туры килергә тиеш.
11. Җирле үзидарә органнарының, муниципаль предприятиеләрнең һәм учреждениеләрнең хокукый статусын билгеләүче кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар Татарстан Республикасы норматив хокукый актларының бердәм банкына кертү өчен гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм вакытларда җирлек башлыгы тарафыннан Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгына җибәрелә.

XI БУЛЕК. ҖИРЛЕКНЕҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

68 статья. Җирлекнең икътисади нигезе

Җирлекнең икътисади нигезен җирлек карамагында булган милек, җирлек бюджеты акчалары, шулай ук җирлекнең милек хокуклары тәшкил итә.

69 статья. Муниципаль милек

1. Җирлек милкендә булырга мөмкин:
1) җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " Федераль закон нигезендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт»;
2) федераль законнарда һәм Россия Федерациясе субъектлары законнарында билгеләнгән очракларда, шулай ук «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында " Федераль законда каралган тәртиптә аларга тапшырылган җирле

үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт авыл җирлеге җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт»;
3) муниципаль берәмлек вәкиллекле органының норматив хокукый актлары нигезендә җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарә вазыйфаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;
4) хәл итү хокукы федераль законнар белән бирелгән һәм җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү өчен кирәк булган мөлкәт.

70 статья. Җирлекнең муниципаль милегенә ия булу, аннан файдалану һәм аның белән эш итү

1. Җирле үзидарә органнары әлеге Устав белән билгеләнгән вәкаләтләр бүлешүне исәпкә алып, Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль милектән мөстәкыйль файдалана һәм алар белән эш итә.
2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, читләштерергә, федераль законнар нигезендә башка алыш-бирешләр ясарга хокуклы.

71 статья. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә җирлек Советы карарлары белән билгеләнә.
2. Муниципаль милекне кулланудан һәм хосусыйлаштырудан керемнәр җирлек бюджетына керә.

72 статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хуҗалык җәмгыятьләре

1. Әлеге Устав белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә авыл җирлеге муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне булдырырга, үзгәртеп корырга һәм бетерергә, Хуҗалык җәмгыятьләре, шул исәптән җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен муниципальара җәмгыятьләр төзүдә катнашырга хокуклы.
2. Җирлекнең җирле үзидарә органнары муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидиар җитәкчелек белән җавап бирәләр һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә аларның үтәлешен тәэмин итәләр.

73 статья. Муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән җирлекнең җирле үзидарә органнары мөнәсәбәтләре

Авыл җирлеге җирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар белән мөнәсәбәтләре, шулай ук физик затлар белән үзара мөнәсәбәтләре федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән, башкасы билгеләнмәгән булса, шартнамә нигезендә төзелә.

XII БҮЛЕК. ҖИРЛЕКНЕҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

74 статья. Җирлек Бюджеты

1. Җирлекнең үз бюджеты бар.
2. Җирлектәге бюджет җир биләмәсе Советы карары рәвешендә эшләнә һәм раслана.
3. Җирлек бюджетында җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү буенча җирле үзидарә органнары вәкаләтләрен башкаруга җибәрелә торган керемнәр һәм җирлекнең

җирле үзидарә органнары тарафыннан үзләренә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм җирлек бюджетының тиешле чыгымнары исәбеннән гамәлгә ашырыла торган субвенцияләр аерым карала.
4. Җирле үзидарә органнары федераль законнарда һәм алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең федераль органнарына һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына җирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапларны тапшыралар.

75 статья. Җирлектә бюджет процессы

1. Җирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, җирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп тору, җирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгеләнгән таләпләрне үтәү белән җирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла. Җирле бюджет проектын төзү һәм карау, җирле бюджетны раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп торуны гамәлгә ашыру, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителгән җирле бюджет үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау тәртибе.
2. Җирлек бюджеты проекты, аның үтәлеше турында еллык хисап, җирлек бюджеты үтәлеше турында квартал саен белешмәләр, җирле үзидарә органнарының, муниципаль учреждение хезмәткәрләренең саны турында, фактагы чыгымнарны күрсәтеп, аларны рәсми бастырып чыгаруга (халыкка игълан итүгә) тиеш.
3. Җирле салымнар турында хокукый актларга үзгәрешләр кертү турында авыл җирлеге Советының хокукый актлары, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары керемнәрен үзгәртүгә китерә торган, чираттагы финанс елында һәм план чорында үз көченә керә торган бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга сала торган хокукый актлары Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирле бюджет турында карар Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирле бюджет турындагы карар кабул ителгән көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.
4. Җирлек бюджеты проекты җирлек Советының муниципаль хокукый акты нигезендә өч елга (Чираттагы финанс елына һәм план чорына) төзелә һәм раслана.
5. Җирлекнең бюджет проекты җирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәэмин итү максатында җирлекнең социаль-икътисади үсешен фаразлау нигезендә төзелә.
6. Җирлек бюджеты проекты Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә кабул ителгән авыл җирлеге башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм вакытларда төзелә.
7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проектын төзү (статья исеме 2013 елның 16 октябрендәге 79-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә):
- Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә карата таләпләр) билгели торган Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Җыелышына юлламасы нигезләмәләре;;
- бюджет сәясәтенең төп юнәлешләре һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;;
- Россия Федерациясе таможня-тариф сәясәтенең төп юнәлешләре;
-социаль-икътисади үсеш фаразы;
- Озак вакытка бюджет прогнозы (бюджет прогнозы проекты, бюджет фаразына үзгәрешләр кертү проекты);
муниципаль программалар (муниципаль программалар проектлары, муниципаль программаларга үзгәрешләр кертү проектлары).

8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты турындагы карарда бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты керә торган төп характеристикалар булырга тиеш.
9. Җирлек бюджеты турындагы карар нигезендә составы аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары, җирлек Советының муниципаль хокукый актлары нигезендә билгеләнә торган күрсәткечләр раслана.
10. Җирлек бюджеты турында карар белән билгеләнә:
- җирлек бюджеты керемнәренең баш администраторлары исемлеге;
- җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакларының баш администраторлары исемлеге;
– (бишенче абзац 2013 елның 16 октябрендәге 79-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә), чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнары классификациясенең чыгымнар төрләре бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары (төркемнәре һәм төркемчәләре), максатчан статьялары (муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең максатчан булмаган юнәлешләре), төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре), бюджетлар чыгымнары төрләре төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре), төркемнәре (төркемчәләре) һәм төркемчәләре) буенча, шулай ук бюджетлар чыгымнары төрләре, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законы, җирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән.;
- Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы;
- гавами норматив йөкләмәләрне үтәүгә җибәрелә торган бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;
- Чираттагы финанс елында һәм план чорында башка Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;
- план чорының беренче елына җирлек бюджеты чыгымнарының шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарының гомуми күләме җирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменнән 2,5 проценттан да ким булмаган күләмдә, план чорының икенче елына җирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменнән 5 проценттан да ким булмаган күләмдә;;
- Чираттагы финанс елына авыл җирлеге бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары;;
- Чираттагы финанс елыннан һәм план чорының һәр елыннан соң килә торган елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның иң югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның иң югары чиге күрсәтелгән.;
- җирлек бюджетының Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, җирлекнең муниципаль хокукый актлары белән билгеләнгән башка күрсәткечләре (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә)
11. Җирлек Советына бюджет турындагы карар проекты белән бер үк вакытта Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә документлар һәм материаллар тапшырыла.
12. Җирлекнең бюджеты һәм аны раслау турындагы карар проектын карау тәртибе Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турындагы карар үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар нигезендә Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткечләрне һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.
13. Әгәр дә Россия Федерациясе Бюджет кодексы яисә җирлек бюджеты турында карар белән башкасы каралмаган булса, җирлек бюджеты турындагы карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм 31 декабрьгә кадәр гамәлдә була.
Җирлекнең бюджеты турында карар аңа кул куйганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча билгеләнгән тәртиптә рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш.

14. Җирлекнең җирле үзидарә органнары авыл җирлеге бюджетының балансслылыгын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, дефицит күләме, Муниципаль бурыч күләме һәм структурасы, җирлекнең бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча билгеләнгән федераль законнарны һәм Татарстан Республикасы законнарын үтәүне тәэмин итәләр.
15. Җирлек бюджеты керемнәре Россия Федерациясе Бюджет законнары, салымнар һәм җыемнар турындагы законнар һәм башка мәҗбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә формалаша.
16. Җирлек бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган формаларда гамәлгә ашырыла.
Федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга җирлек бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыру, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очраклардан тыш, рөхсәт ителми.
17. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

76статья. Муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу Россия Федерациясе законнары нигезендә дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында гамәлгә ашырыла.
2. Муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алу җирле бюджет акчалары исәбеннән гамәлгә ашырыла.

77 Статья. Җирлек гражданнарының үзара салым акчалары

1. Гражданнарның үзара салым акчалары дигәндә җирле әһәмияткә ия булган конкрет мәсьәләләрне хәл итү өчен гражданнарның бер тапкыр бирелә торган түләүләре аңлашыла. Гражданнарның үзара салымы тәртибендә түләү күләме, җирлектә яшәүчеләрнең гомуми саныннан 30 проценттан артып китә алмаган һәм алар өчен түләүләр күләме киметелергә мөмкин булган аерым категорияләрдән тыш, барлык халык өчен дә тигез билгеләнә.
2. Гражданнарның бер тапкыр бирелә торган түләүләрне гамәлгә кертү һәм куллану мәсьәләләре җирле референдумда хәл ителә.
3. Җирле референдум карары басылып чыкканнан соң, гражданнарның бер тапкыр бирелә торган түләүләрне җыю турында җирлек башкарма комитеты карары басылып чыкканнан соң:
- авыл җирлеге (муниципаль район) территориясендә урнашкан Россия банкы учреждениесендә гражданнарның үзара салым акчаларын аккумуляцияләү өчен махсус счет ача;
- референдум карары белән каралган эшләрнең үтәлешен оештыра һәм әлеге карарда каралган тәртиптә авыл халкы алдында аларның үтәлеше турында хисап тота.
4. Гражданнарның үзара салымы акчалары җирлек бюджетының үз керемнәренә керә.

78 статья. Җирлекнең муниципаль бурычы

1. Җирлек бюджеты кытлыгын финанслау һәм бурыч йөкләмәләрен түләү максатларында муниципаль эчке бурыч алулар алып барырга хокуклы.
2. Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә авыл җирлеге исеменнән муниципаль бурыч алуларны гамәлгә ашыру хокукына җирлекнең башкарма комитетына ия.
3. Агымдагы финанс елы башына калган акчалар агымдагы финанс елында җирлекнең бюджет кытлыгын финанслауның күрсәтелгән чыганагы буларак җирлек бюджеты

турында Карарында каралган акчалардан артып киткән күләмдә касса өзеклекләрен каплатуга юнәлтелергә мөмкин.

79 статья. Бюджет хисаплылыгы.
Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык отчет

1. Җирлекнең бюджет хисаплылыгы еллык булып тора.
2. Җирлекнең бюджет хисаплылыгы бюджет средстволарының тиешле баш администраторларының җыелма бюджет хисаплылыгы нигезендә җирлекнең Башкарма комитеты тарафыннан төзелә.
3. Авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык отчет җирлек советы карары белән расланырга тиеш.
4. Авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык отчетны җирлек Советына тәкъдим ителгәнче тышкы тикшерү узарга тиеш, ул бюджет акчалары баш администраторларының бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерүне һәм җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка бәяләмә әзерләүне үз эченә ала.
Авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә, җирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан башкарыла.
5. Авыл җирлеге башкарма комитеты аңа бәяләмә әзерләү өчен агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча җирлек бюджетының үтәлеше турында хисап тапшыра. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә әзерләү, бюджет акчалары баш администраторларының еллык бюджет хисабын тышкы тикшерү мәгълүматларына нигезләнеп, 1 айдан артык булмаган вакытка башкарыла.
6. Авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны төзү җирлекнең Башкарма комитетына бер үк вакытта ревизия комиссиясе тарафыннан тапшырыла.
7. Авыл җирлеге башкарма комитеты ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча отчет финанс елы өчен җирлек Советы Карары проектын, җирлек бюджетының үтәлеше турындагы башка бюджет хисаплылыгын һәм Россия Федерациясе бюджет законнарында каралган башка документларны җирлек советына тапшыра.
8. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны карау нәтиҗәләре буенча җирлек Советы җирлекнең бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны раслау яисә кире кагу турында Карар кабул итә.
Җирлек Советы тарафыннан авыл җирлегенең бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап кире кагылган очракта, ул дөрес булмаган яки тулы чагылдырылмаган мәгълүматларны бетерү һәм 1 айдан артык булмаган срокка кабат тапшыру өчен кире кайтарыла.
9. Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы карар белән хисап финанс елына җирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисап җирлек бюджеты керемнәренең, чыгымнарының һәм кытлыгының гомуми суммасы күрсәтелгән.
Хисап финанс елы өчен җирлек Советының бюджет үтәлеше турындагы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:
бюджет керемнәре классификациясе кодлары буенча җирлек бюджеты керемнәре;
(икенче абзац 2013 елның 16 октябрендәге 79-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә);
җирлек бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча чыгымнары;
бюджетлар чыгымнары классификациясе бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча җирлек бюджеты чыгымнары;
бюджетлар кытлыгын финанслау чыганаклары классификациясе кодлары буенча җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары;
төркем кодлары, төркемчәләре, статьялары, бюджетлар кытлыгын финанслау чыганакларының төрләре буенча авыл җирлеге бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары;

бюджетлар кытлыгын финанслау чыганакларына кирә торган дәүләт идарәсе секторы операцияләрен классификацияләү.

80 статья. Җирлекнең жирле бюджеты үтәлеше

1. Җирлекнең жирле бюджет үтәлешė Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.
2. Җирлек бюджеты кассаларның бердәмлегенә һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуына нигезләнә.
3. Җирлек бюджеты үтәлешен касса хезмәте күрсәтү, җирлек бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
4. Җирлек бюджетының үтәлеше җирлекнең җыелма бюджет язмасы һәм җирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

81 статья. Муниципаль финанс контроле.

Җирлек советы түбәндәге финанс тикшерүенең формаларын тормышка ашыра:бюджет турындагы карар проектлары буенча фикер алышу һәм раслау барышында алдан контроль; агымдагы контроль – җирлек советы утырышларында бюджет үтәлешенең аерым мәсьәләләрен карап тикшерү барышында; алдагы контроль карау барышында һәм бюджет үтәлеше турындагы хисапны раслау вакытында.

XIII БҮЛЕК. ЗАКОН ҺӘМ ХОКУК ТӘРТИБЕ

82 статья. Җирлекнең закон һәм хокук тәртибе мәсьәләләре буенча катнашуы.

Җирлек җинаятьчелеккә каршы көрәш, хокук бозуларны профилактикалау мәсьәләләре буенча Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасының бердәм сәясәтен эшләүдә һәм тормышка ашыруда катнаша, гражданнарның куркынычсызлык хокук тәртибен саклау мәсьәләләре буенча чаралар эшли һәм тормышка ашыра.

XIV БҮЛЕК. ЙОМГАКЛАУ НИГЕЗЛӘМӘЛӘРЕ

83 статья. Авыл җирлеге Уставының проектын әзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү тәртибе

1. Авыл җирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карар проекты жирлек башлыгы, җирлек Советы депутатлары, район прокуроры, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициатив төркеме тарафыннан кертелә ала.
2. Авыл җирлеге Уставының проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карар проектын әзерләү өчен җирлек советы карары белән махсус комиссия төзелә ала. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.
3. Авыл җирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында җирлек советы карары проекты, җирлек Советы тарафыннан карау көненә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча, җирлек Советы тарафыннан билгеләнгән Устав проекты буенча тәкъдимнәрне бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка игълан итү) белән, җирлек Советының күрсәтелгән карары проекты, шулай ук аның турында фикер алышуда гражданнар катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка игълан итү) тиеш. Муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка хәбәр итү), шулай ук күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль берәмлек уставын Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга туры

китерү максатларында аның буенча фикер алышуда гражданнар катнашу тәртибен бастырып чыгару (халыкка җиткерү) таләп ителми.
4. Авыл җирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында җирлек советы карары проекты буенча әлеге Уставның 19 статьясы нигезендә халык тыңлаулары үткәрелә.

84статья. Авыл җирлеге Уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү тәртибе

1. Авыл җирлеге Уставының проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карар проектын карау җирлек Советы тарафыннан, җирлек Советы Регламенты нигезендә, кимендә ике укылышта гамәлгә ашырыла.
2. Авыл җирлеге Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карар проектын беренче укылышта кабул иткәннән соң, әлеге проект авыл җирлеге Советы депутатларына, әлеге Уставның 71 статьясындагы 1 пунктында күрсәтелгән хокук чыгару инициативасы хокукына ия башка субъектларга төзәтмәләр кертү өчен җибәрелә.
3. Авыл җирлеге Уставы, җирлек Советы карарына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Карар кабул итү өчен билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән җирлек Советы депутатлары кабул ителә. Муниципаль сайлауларда сайланган җирлек башлыгы хәлиткеч тавыш бирү хокукы белән җирлек советы составына кергән очракта, җирлек башлыгы тавышы җирлек уставын, җирлек Советы депутаты тавышы буларак, җирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукый актны кабул иткәндә исәпкә алына..

85 статья. Авыл җирлеге Уставының үз көченә керү тәртибе, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карарлар

1. Авыл җирлеге Уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында җирлек советы карары кабул ителгәннән соң аларны закон нигезендә билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен федераль Башкарма хакимият органының территориаль органына җибәрелә.
2. Авыл җирлеге Уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карар, дәүләт теркәвенә алынганнан соң, аларны рәсми бастырып чыгарганнан соң (халыкка игълан иткәннән соң) рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан итәргә) тиеш. Җирлек башлыгы җирлекнең теркәлгән уставын, муниципаль хокукый актын, муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органының территориаль органыннан кергән көннән җиде көн эчендә бастырып чыгарырга (халыкка хәбәр итәргә) тиеш.
3. Муниципаль берәмлек Уставына кертелгән һәм җирле үзидарә органнарының үзгәрүчән структурасын, җирле үзидарә органнарының вәкаләтләрен (җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларын сайлау вәкаләтләрен, вәкаләтләр вакытын һәм тәртибен исәпкә алып) исәпкә алып, күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актны кабул иткән җирлек Советы вәкаләтләре чоры үткәннән соң үз көченә керә.